စိတ်ကူးချိုချိုအနုပညာ

mgyoe.com

ပုဂံလက်သစ်နှင့် ပုဂံအနုပညာတန်ဖိုးထိန်းရန်

DEFACING OLD BAGAN & DEPRECIATION OF BAGAN ART

Dr. Than Tun

ဒေါက်တာသန်းထွန်း

mgyoe.com

mgyoe.com

ပုဂံလက်သစ်နှင့်
ပုဂံအနုပညာတန်ဖိုးထိန်းရန်

DEFACING OLD BAGAN & DEPRECIATION OF BAGAN ART

Dr. Than Tun

ဒေါက်တာသန်းထွန်း

DTH0022
2,000.00 KS
mgyoe.com

ပုဂံလက်သစ်နှင့်ပုဂံအနုပညာတန်ဖိုးထိန်းရန်၊ ဒေါက်တာသန်းထွန်း
မျက်နှာဖုံးပန်းချီ - တော်တီဆွေ
စာမျက်နှာ ၁၄၈ မျက်နှာ၊ ၁၃ စင်တီ× ၂၀ .၅ စင်တီ

ထုတ်ဝေသူ - ဦးစန်းဦး၊ စိတ်ကူးချိုချိုစာပေ(၀၀၅၃၈)၊ ၈၅၊ ၁၆၄လမ်း၊ တာမွေ၊ ရန်ကုန်။
ပုံနှိပ်သူ - ဒေါ်ဝင်းမာ၊ စိတ်ကူးချိုချိုပုံနှိပ်တိုက်(၀၀၄၁၂)၊ ၁၁၇/၉၊ မိုးရိပ်လမ်း၊ ရန်ကင်း။
၂၀၁၇၊ ဒီဇင်ဘာလ၊ ပထမအကြိမ်ပြန်လည်စီစဉ်ထုတ်ဝေခြင်း၊ အုပ်ရေ ၅၀၀၊
(ပုဂံလက်သစ်နှင့်အခြားစာတမ်းများစာအုပ် မှ
ဒေါက်တာသန်းထွန်း၏ ဆောင်းပါး ၂ ပုဒ်/ မြန်မာ-အင်္ဂလိပ်)

ရောင်းဈေး ၂၀၀၀ ကျပ်

email: skccph@gmail.com ; P.O.Box: 705
www.facebook.com/SKCCmyanmarbook
www.skccmyanmarbook.com

mgyoe.com

mgyoe.com

စိတ်ကူးချိုချိုစာအုပ်

ပုဂံလက်သစ်နှင့် ပုဂံအနုပညာတန်ဖိုးထိန်းရန်

DEFACING OLD BAGAN & DEPRECIATION OF BAGAN ART

Dr. Than Tun

ဒေါက်တာသန်းထွန်း

မြန်လည်စိစဉ်ထုတ်ဝေခြင်း၊ ၂၀၁၇

mgyoe.com

mgyoe.com
mgyoe.com

mgyoe.com

မာတိကာ

၁။ ပုဂံလက်သစ် ၁

DEFACING OLD BAGAN ၃၅

၂။ ပုဂံ အနုပညာတန်ဖိုးထိန်းရန် ၆၉

DEPRECIATION OF BAGAN ART ၁၁၃

၀

mgyoe.com

mgyoe.com

mgyoe.com

mgyoe.com

ပုဂံလက်သစ် [၁]

ပုဂံကို ဘယ်သူတည်သလဲလို့မေးရင် ဖြေဖို့မလွယ်ပါ။ ဘယ်သူဖျက်သလဲ မေးရင် ခြေရာလမ်းစရှာပြီး ဖြေဖို့ မခက်လှပါ။ လွယ်လွယ်ပဲ ၁၃ ရာစုနှစ်နှောင်းက မွန်ဂို ကျူးကျော်သူလို့ ပြောကြမယ်။ ရှင်ဘုရင် ပုဂံက ၂၂ စက်တင်ဘာ ၁၃၆၁ ထွက်သွားလို့ ဝင်လာတဲ့ ရှမ်းလို့ ပြောချင် ပြောမယ်၊ နောက်ထပ်လည်း ၁၄၄၂၊ ၁၄၄၄၊ ၁၄၅၆ ရောက်လာတဲ့ ရှမ်းလို့လည်း ပြောမယ်၊ ပုဂံ ဂူနီရုံမင်စာအရ အမျိုးသားဌာပနာတိုက်ဖောက်သူတွေရဲ့ ၁၄ ဇန်နဝါရီ ၁၅၇၅။ ၁၇ ဧပြီ ၁၇၅၉ နဲ့ ၂ ဒီဇင်ဘာ ၁၇၇၀ မှာ ဖျက်ဆီးခဲ့တဲ့ လက်ချက်လို့ပြောလည်း ဖြစ်တာပဲ။ ဥရောပ နာမည်ရ ပြတိုက်ကြီးတွေအတွက် ရှေးပစ္စည်း ခွတ်ရှာတဲ့ နိုင်ငံခြားသားတွေ ၁၃ ဧပြီ ၁၈၉၁ က တစ်ကြိမ်။ ၁၈ မတ် ၁၈၉၉ က တစ်ကြိမ် အကြီးအကျယ် မွှေနှောက်ရှာဖွေဖျက်ဆီးလုယူသွားလို့ ဆိုတာမျိုးလည်း ပြောကြပါတယ်။ မီးအကြီးအကျယ် ခရစ်နှစ် ၁၂၂၅ ခု (ပုံ ၁၂ က၊ ၂) မှာ လောင်လို့၊ ၁၉ ဇူလိုင်၊ ၁၃၃၁ က ရေကြီးလို့၊ ဒုတိယစည်သူ ၁၁၆၉–၁၂၁၁ လက်ထက် ငလျင်ကြီး၊

၁။ Defacing Old Bagan (အင်္ဂလိပ်ဘာသာ)စာတမ်းကို ပုဂံ အာနန္ဒာအနောက်စောင်းတန်းတွင် ၂၆ ဖေဖော်ဝါရီ ၁၉၉၅ တွင် တစ်ကြိမ်ဖတ်သည်။ နောက် ၂၁ မတ် ၁၉၉၅ တွင် ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်၊ အမရဆောင်တက္ကသိုလ်များ၊ သမိုင်းသုတေသနဗဟိုတွင် ဒုတိယအကြိမ် ဖတ်သည်။ မြန်မာပြန်၍ တက္ကသိုလ်များ ဗဟိုစာကြည့်တိုက်တွင် ဦးသန်းထွတ်(တိုက်စိုး)ကို သဘာပတိတင်လျက် ၂ အောက်တိုဘာ ၁၉၉၅ တွင် ဖတ်သည်။

mgyoe.com

၂၅ နိုဝင်ဘာ ၁၃၇၂ လျောင်၊ ၂၂ မတ် ၁၈၃၉ လျောင်၊ ၁၆ ဇူလိုင် ၁၉၅၆ လျောင်၊ ၈ ဇူလိုင် ၁၉၇၅ လျောင်တွေကြောင့်လို့ ပြောရင်လည်း ဟုတ်တာပဲ။ ညောင်ပင်ဖျက်လို့ ဘုရားပြိုတယ်၊ နှစ်ရှစ်ရာ ကိုးရာရှိပြီပဲ၊ တစ်နှစ် မိုးရေချိန် လက်မ ၃၀ ပြည့်အောင်တောင် မရွာပေမဲ့ နည်းနည်း မိုးစိမ့်တယ်ဆိုရင် ဘုရားအိုးတွေ ပြိုကျကုန်ရောလို့ ပြောတာလည်း ရှိပါတယ်။ အကုန် ဟုတ်တာချည်းပါပဲ။ အဆောက်အဦဖျက်တဲ့ ညောင်ပင် (Ficus) အမျိုးမျိုး ရှိပါတယ်။ ပြည်ညောင် (Ficus Bengalenisi)၊ ညောင်ဗောဓိ (Ficus Religosa)၊ ညောင်ကြတ် (Ficus Obtasifolia) ဆိုတဲ့ ညောင်ပင်တွေဟာ အဆောက်အအုံကို ဖျက်ဆီးတဲ့နေရာမှာ ကြောက်လန့်စရာ ကောင်းပါတယ်။ ဆရာတော်တစ်ပါးက ၁၇ ရာစုနှစ်မှာ "စေတီမှန်းထား မြတ်ဘုရား တည်ထားကောင်းလျက် ညောင်ပင်ဖျက်သည်" (တောင်ဘီလာ "ပျက်စု နှစ်ဆယ်သံပေါက် မြန်မာစာ ညွှန့်ပေါင်းကျမ်း၊ ဒု၊ ၁၉၉၂၊ စာ ၆၃–၆၄၊ အမှတ် ၁) လို့ သံပေါက် စပ်ခဲ့ပါတယ်။ အမိုး၊ နံရံတစ်ခုခုမှာ ကွဲအက်နေလို့ ညောင်ပင် ကပ်ပေါက်ပြီဆိုရင် တဖြည်းဖြည်း ကွဲကြောင်းကျယ်လာပြီး အဆောက်အဦ ပြိုကျဖို့ပဲ ရှိတယ်။ အရင်က ညောင်မြစ်ကို ကုန်စင်အောင် ထုတ်မပစ်နိုင်ပါ။ အခု ပုဂံ ရှေးဟောင်းသုတေသနဌာန ရုံးခွဲက ဇင့် စီလီကော ဖရိုရိုဒ်အက်ဆစ် (Zinc Silicoflouride Acid) ခေါ်တဲ့ သိပ်ပြင်းထန်တဲ့ အဆိပ်ရည် (Arsenic) ကို သုံးတော့မှ ဒီအန္တရာယ်ကို နှိမ်နင်းနိုင်ပါတော့တယ်။ အခုပြောခဲ့တဲ့ သဘာဝအန္တရာယ်တွေက ရှေးပစ္စည်းကို ဖျက်သလိုပဲ ရတနာသုံးပါးကို သိပ်ပြီး ရိုသေကိုင်းရှိုင်းတဲ့လူနဲ့ ရဟန်းတွေကလည်း ကျောင်းဘုရား ပျက်ရင် ပြင်မယ်၊ အားလုံး ရွှေနဲ့ဝင်းပြီး စိန်ကျောက်နဲ့ တောက်ပြောင်နေမှ ကြိုက်တယ်ဆိုပြီး အဟောင်းတွေ ဖယ်ရှားတယ်၊ ရွှေဇဝါ ရေးတယ်၊ အပြောက်အမွှမ်း ခြယ်တယ်၊ အဖိုးတန်တဲ့ ထီး တင်တယ်။ ရှေးက စေတီထိပ်နဲ့ အခု ပန်းတောင်းခေါ်တဲ့ သိခရထိပ်မှာ အထွတ်ပဲ ရှိတယ်။ ထီး မရှိဘူး။ အထွတ်ဆိုတာ ဝါရီသျှူဿလ ဆိုတဲ့ မိုးရေမဝင်အောင် ပိတ်ဖုံးထားတဲ့ ထပ်ဆို့ ဖြစ်ပါတယ်။ အခုအခါမှာ "ဘုရားဂေါပက" ဆိုသူတွေဟာ အလှူခံကောင်းတယ်။ အလှူများများရရင် ဘုရား

mgyoe.com

ကို အသစ်ဖြစ်အောင် "မွမ်းမံ"မယ်။ မူလလက်ရာမပျက် လုပ်ရကောင်းတယ်လို့ နည်းနည်းမှ မသိဘူး။ သူတို့အဖို့ လက်ရာမပျက်လုပ်ဖို့ မလိုပါဘူး။ ရှေးက ခုလောက်ကောင်းအောင် လုပ်တတ်တာမှ မဟုတ်ဘဲလို့ ပြောမှာ သေချာတယ်။ ဒီအဓိပ္ပာယ်မျိုး ပြောတာကို ပြနိုင်စရာ ပုဂံ စလေ ခင်မွန်ဆိုတဲ့ နေရာတွေက ကူးထားတဲ့ နံရံမင်စာတွေ အများကြီး ရှိပါတယ်။ ရှေးဟောင်းသုတေသနဌာနက ၂၆ မေ ၁၉၅၈ မှာ မင်စာ ကူးယူစုဆောင်းဖို့ ပုဂံကို အမှုထမ်းတစ်ဦး စေလွှတ်ခဲ့ပါတယ်။ မြန်မာသမိုင်းအဖွဲ့က ၇ ဖေဖော်ဝါရီ ၁၉၆၂ မှာ အဖွဲ့တစ်ဖွဲ့ကို စေလွှတ်ပြီး စာကူးရုံမျှမက မင်စာတွေကို စနစ်တကျ ဓာတ်ပုံရိုက်ပါတယ်။ သူတို့လုပ်ငန်း လျာထားချက် ပြီးလောက်အလုပ်အောင်မြင်ခဲ့ပေမဲ့ အကြောင်းတစ်မျိုးမျိုးကြောင့် လေ့လာချင်သူတွေကို နံရံမင်စာ ဓာတ်ပုံတွေ ထုတ်မပြနိုင်ပါ။ ဒီစာတမ်းကို ရေးဖို့ ရှေးဟောင်းသုတေသနရုံးက စုဆောင်းထားတဲ့ မင်စာတွေ၊ ဦးသောဘိတ ထားရစ်တဲ့ မှတ်စုတွေနဲ့ ကျွန်တော်ကိုယ်တိုင် အနှစ်လေးဆယ်အတွင်း ပုဂံကိုရောက်တိုင်း ရေးမှတ်ခဲ့တဲ့ မှတ်စုတွေရယ် ပေါင်းပြီး လူတွေ အမှတ်မထင် ရှေးပုဂံကို ဖျက်ဆီးခဲ့ပုံကို ရေးနိုင်လောက်ပြီ ထင်လို့ ဒီစာတမ်းကို ရေးပါတယ်။ အမှန်ကတော့ ရှေးလက်ရာတွေပြင်တာနဲ့ ပျက်သွားရလေတယ်လို့ ပြောရမယ့် ဝမ်းနည်းစရာ ဓာတ်လမ်းပဲဖြစ်ပါတယ်။ ရှေးပုဂံ ပျောက်ပြီး အမြင်ဆန်းပုံသစ် ဖြစ်သွားရတဲ့ ဂူ၊ ကျောင်း၊ ဘုရား၊ စေတီပုထိုးတွေကို အက္ခရာစဉ်အတိုင်း တင်ပြပါရစေ။

အဂ္ဂတော့

(၁၃၄၀/၆၆၃) မြင်းကပါ ဆင်းတုတော်တစ်ဆူရဲ့ ဥကျောင်းတော် ၄ ပေပြီ ၁၃၈၀ လျောင်မှာ ပြုတ်ကျလို့ အဂ္ဂပတိ မဟာထေရက ၂၈ မတ် ၁၃၈၆ မှာ မွမ်းမံ ပြင်ဆင်ခဲ့ပါတယ်။ ၁၃ ဒီဇင်ဘာ ၁၆၅၈ လျောင်မှာ ပြိုပြန်လို့ မဟာကစ္စနတပည့် ဓမ္မနရက ၄ မတ် ၁၆၅၉ မှာ အသစ် မွမ်းမံ ပြင်ဆင်ရပါတယ်။

mgyoe.com

mgyee.com

အလယ်ဂူ

(၄၇၈/ ၂၇၈ ခ) မင်းနန်သူ ဘုရားသုံးဆူထဲက အလယ်ဂူမှာ ပလ္လင်တော်ပျက်နေလို့ အမည်မသိသူတစ်ဦးက (၂၈ မတ်) ၁၄၃၄ မှာ ပြင်ဆင်ပါတယ်။

အပယ်ရတနာ

(၁၂၀၃/၅၄၉) မြင်းကပါ အရှေ့မဏ္ဍပတောင်ဘက် နံရံကို ထုံးသုတ်ပြီး ဘုရားခြေတော်ရာ တစ်စုံကို (၁၄ ဇန်နဝါရီ ၁၅၇၅)မှာ ရေးဆွဲသွားပါတယ်။ အဲဒီအချိန်လောက်မှာပဲ အရှေ့မဏ္ဍပ မြောက်နံရံကို ထုံးသုတ်ပြီး ပန်းခွေလိပ်တွေကို ရောင်စုံ ရေးဆွဲသွားပါတယ်။ မြောက်မဏ္ဍပ အရှေ့နံရံမှာလည်း ထုံးသုတ်ပြီး ပန်းခွေလိပ်တွေကို နှစ်ကြိမ် ရေးဆွဲခဲ့တယ်။ တောင် မဏ္ဍပ အနောက်နံရံမှာ ပန်းပုံမျိုးစုံကို ရောင်စုံ ရေးဆွဲခဲ့တယ်။ ဂရ်ဘဂြိဟ (အလယ်တိုက်) အဝင်ခုံ ဘယ်ဘက်နံရံမှန်ကပ်ကာ ဆင်းတုကို သိုက်ဆရာတွေက ဖျက်ဆီးပြီး နှစ်ကြိမ်တိုင်တိုင် ဌာပနာရာလို့ အဲဒီဆင်းတုကို နှစ်ကြိမ်ပြင်ရတယ်လို့ ဆိုပါတယ်။ အဲဒီလို ဇွဲကောင်းကောင်းနဲ့ အပျက်ကို စောင့်ပြင်တဲ့ပုဂ္ဂိုလ်က မင်းရန်အောင် ဖြစ်တယ်။ အပယ်ရတနာဂူအထဲမှာ ၁၆ ရာစုနှစ်အဝက်ကျော်က ပြင်ဆင်ဖြည့်စွက်ပြီး ဆေးရောင်စုံခြယ်သမှုသူ့တာဝန်ပဲ ဖြစ်ပါတယ်။

ဦးဆောက်ပန်း

(၂၀၇/၁၃၇၄) တောင်ဘဖြ ဘုရားဆင်းတု တစ်ဆူကို ၉ မေ ၁၇၃၃ မှာ ဆေးရေးပြီး အပေါ်က ပိတာန်(မျက်နှာကြက်) ဆွဲတယ်။ နောက်တစ်ဆူကို ၂၉ မေ ၁၇၃၃ မှာ "မွမ်းမံ"တယ်။

ဥပါလိသိမ်

(၂၁၂၁/၁၄၁၆) နံရံတွေကို ထုံးသုတ်ပြီး ပန်းချီဆေး အသစ်ရေးရတာက ပဒုံမင်း ၁၇၈၂–၁၈၁၉ လက်ထက် မင်းမိန့်နဲ့ ဖြစ်ပါတယ်။ ဒွေ

mgyee.com

mgyoe.com

တစ်ပိသသာ ကျပ်နှစ်ဆယ် ကုန်ဘယ်လို့လည်း သိရပါတယ်။ ဆေးစရေးတဲ့ ရက်စွဲက ၄ မတ် ၁၇၉၄ ဖြစ်တယ်။ တစ်နှစ်အတွင်း ပြီးစီးအောင်မြင်တယ်လို့ ဥပါလိသိမ် အပြင်ဘက် မြောက်ဂူဝမှာ နံရံမင်စာ ရှိတယ်။ အဲဒီစာကို ဦးထွန်းလှိုင် (ကွယ်လွန်သူ စာရေးဆရာ ရွှေကိုင်းသားအမည်ခံ ဦးသောဘိတ) က သူ့မှတ်စုထဲမှာ ရေးထားခဲ့ပါတယ်။ ဂူနံရံ အင်္ဂတေရပေါ်မှာ အခုလို နောက်ထပ်ရေးတဲ့ ပန်းချီနဲ့ မင်စာတွေပါ အားလုံး ၈ ဇူလိုင် ၁၉၇၅ ငလျင်မှာ ကွာကျပြီး ပျက်စီးဆုံးရှုံးသွားပါပြီ။

ကျဆင်းဂူ

(၁၂၁၉/၅၅၅) မြင်းကပါကို သင်တြဲအိုလ်က ၁၅ ဒီဇင်ဘာ ၁၂၂၃ မှာ အားလုံး မွမ်းမံလို့ ဂူကို သင်တြဲအိုလ် ဘုရားလို့လည်း ခေါ်ကြပါတယ်။

ခေမာဝရဂူ

(၃၆၇/၂၄၄) ဝက်ကြီးအင်းကို ၁၇ ဧပြီ ၁၇၅၉ က မဟာထေရ ခေမာဝရက အားလုံး အသစ်ဖြစ်အောင် မွမ်းမံလိုက်လို့ ဒီဂူကိုလည်း ခေမာဝရဘုရားလို့ တွင်လာပါတယ်။

ဂူ

(တာမဏိ ၁၁၂၉၊ ၄၇၈က၊ သရိရှာ)ရှိ ဆင်းတုတော်ကို ၂၅ မတ် ၁၂၁၂ က ပင့်သကူထေရက "မျက်နှာတော်သစ်"တယ်။

ဂူ

(မုခ်ပေါက် အနောက်လှည့်တဲ့) သက်စိုးတောင် အနားမှာရှိတဲ့ ဆင်းတုတော်သုံးဆူကို အမည်မသိ ဒါယကာတစ်ဦးက ၁၅ ဇူလိုင် ၁၄၂၉ က ပြင်ခဲ့တယ်။

mgyoe.com

mgyoe.com

ဂူ

(တောထွက်ကြီး ၁၄၉၆/ ၈၁၉) ပုဂံရှိ ဆင်းတုတော်ကို ပိဋကစိုး တောထွက် သိရီဉာဏက (၁၈ ဖေဖော်ဝါရီ ၁၆၂၆) မှာ မွမ်းမံခဲ့တယ်။

ဂူ

(၁၈၉၅/ ၁၁၉၂) တောင်ဘီ၊ ငါးမျက်နှာဘုရား (၁၈၃၁/ ၁၁၂၉) အနောက်ဘက် ဘုရားသုံးဆူထဲက တစ်ဆူကို ပင့်သက္ကထေရက (၂၅ မတ် ၁၂၁၂)မှာ မွမ်းမံပြင်ဆင်ခဲ့တယ်။

ဂူပြောက်ကြီး

(၂၉၈/ ၁၉၇က) ဝက်ကြီးအင်း၊ ငါးရာ့ငါးဆယ် ဇာတ်ကွက်တချို့ ကို ထောမန် (TH. H. Thomann) နှင့် အပေါင်းပါ ၅ ယောက်က ဂျာမနီ ပြတိုက်တစ်ခုအတွက် အင်္ဂတေကို အကွက်ချပြီး လွှနှင့် တိုက်စိတ် ခွာယူ တယ်။ ခွာယူတဲ့အခါ အင်္ဂတေ အတွဲလိုက်ရှိနေအောင် အပေါ်က သတင်းစာ ဟောင်းကို ကော်နဲ့ကပ်ရတယ်။ ဆက်မလုပ်ရန် တားမြစ်တုန်းက ခွာယူဖို့ သတင်းစာကပ်ပြီး အသင့်ဖြစ်နေတဲ့ အကွက်မှာ ညနေသတင်း ဂလပ်စဂို (Evening Time Glasgow) စနေနေ့ ၁၈ မတ် ၁၈၉၉ လို့ တွေ့တယ်။ သတင်းစာက ဒါ့အရင် သီတင်းပတ် အတော်ကြာက ထွက်ခဲ့မှာ ဖြစ်ပါ တယ်။ ဒါပေမဲ့ အပြောရလွယ်အောင် ဂျာမန်တွေ ခိုးမှု ကျူးလွန်တဲ့ရက် ကို ၁၈ မတ် ၁၈၉၉ လို့ မှတ်ထားပါတယ်။ ဒီအကြောင်းကို မင်စာကူး တဲ့ ဦးငြိမ်းမောင်က ၂၄ ဇွန် ၁၉၅၈ အစီရင်ခံစာမှာ ထည့်ရေးထားပါ တယ်။

ဂေါတမဘုရား

(၁၇၆/ ၁၃၆) ငှက်ပစ်တောင်ကျောင်းတိုက် ညောင်ဦးဘုရား ဆင်းတုတွေကို (၁၃ ဧပြီ) ၁၈၉၁ က ဦးထွန်းလင်း၊ ဦးအောင်သာနဲ့ မောင်ဖွေး တို့က မွမ်းမံပြင်ဆင်ကြတယ်။

mgyoe.com

mgyoe.com

ငါးမျက်နှာဂူ

(၅၆၆) မင်းနန်သူ (တောင်ဘက်)၊ အရှေ့တောင်မုခ်အဝင်ခုံး အရှေ့နံရံရှိမုခ်ကပ် ဆင်းတုကို တောင်ကူ တောင်တွင်း မင်းဆရာက (၃၁ အောက်တိုဘာ ၁၄၄၂) မှာ မွမ်းမံတယ်။ နောက်တစ်ဆူကိုတော့ မင်းဂင်္ဂသူဆရာက ၂၀ ဩဂုတ် ၁၆၂၃ မှာ မွမ်းမံတယ်။

ငှက်ပစ်တောင်ဘုရား

(၁၇၆/၁၃၆) သိုက်ဆရာတွေ ဖျက်လို့ ဆင်းတုတော်တွေ ပျက်စီးနေတာကို ငှက်ပစ်တောင် မဟာထေရက အလှူခံပြီး ၁၂ ဖေဖော်ဝါရီ ၁၄၀၁ ခုက စတင်မွမ်းမံ ပြင်ဆင်ကာ ၂၇ ဧပြီ ၁၄၀၁ ခုမှာ ပြီးတယ်။ ဒါယကာ၊ ဒါယိကာမ တစ်ဆယ့်နှစ်ဦးကို တစ်ယောက်တစ်ဆူ တာဝန်ပေးပြီး ပြင်ခိုင်းတယ်။ နာမည်တွေက ငအောင်မြင့်၊ ငကဝ်တု၊ မဲဆ၊ အိုသလတ်၊ ငဆတ်၊ ငစု၊ စုဠာမဏိ မဟာထေရ၊ ငဆွေနှစ်၊ အိုဆွေမင်၊ ဉာဏ်အုံ၊ အိုညယ်မနဲ့ အိုညယ်လတ်တို့ ဖြစ်ပါတယ်။

စူဠာမုဏိ

(၇၄၈/၃၆၄ က) အထပ်ထပ် ဂရ်ဘဂြိဟ (ဘုရားကျောင်း)ရှိ ဆင်းတုတော်ကို ရွှေကျောင်း သဃ်ာထေရက (၈ ဒီဇင်ဘာ ၁၂၉၉) မှာ မွမ်းမံ ပြင်ဆင်တယ်။ မြေညီထပ် မြောက်စင်္ကြံ အနောက်နံရံက ရှိပြီးပန်းချီကားတွေကို ထုံးသုတ်ဖျက်ဆီးပြီး ဓမ္မရာဇကစေတီပုံ စတ္တုရင်္ဂဗလက ၂ ဩဂုတ် ၁၃၁၇ မှာ ရေးတယ်။ ဒီစေတီပုံတော်ကို ရအောင်ရှာနိုင်ရင် ဦးဘတင့် (၂၃ ဖေဖော်ဝါရီ ၁၉၉၅)က ပြောသလို ပုဂံ ခေတ်နှောင်း ပန်းချီပညာသည်တွေဟာ ပုံဆွဲတဲ့အခါ ဝေးနီးမှန်အောင် ရေးတတ်တယ်ဆိုတာ ဟုတ်မဟုတ် စစ်ဆေးနိုင်မှာ ဖြစ်ပါတယ်။ လူသူတော် နန္ဒသီလက စူဠာမုဏိ မြောက်စင်္ကြံနံရံမှာ ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားတော် သုံးဆူကို သက်ဆိုင်ရာ ဗောဓိပင်နဲ့ တစ်ပါတည်း ၁၇ အောက်တိုဘာ ၁၇၇၈ က ရေးဆွဲတယ်။ ကိုးကျောင်းတိုက် ဝရမ္မ တပည့်တစ်ဦးကလည်း မြောက်စင်္ကြံအောက်ဘက် ပစ္စယနံရံမှာ (၁)

mgyoe.com

mgyoe.com

ဗုဒ္ဓတရားဟောဟန်၊ (၂) ပူဇော်နေတဲ့ လက်ဝဲလက်ယာ သာဝကနှစ်ပါးနဲ့ ဗုဒ္ဓပုံတော်၊ (၃) လျောင်းတော်မူပုံတော်၊ (၄) ဆင်ဖြူ ဆင်နက်ပုံတွေကို ၆ နိုဝင်ဘာ ၁၇၇၈ က ရေးခဲ့ပါတယ်။ အောက်ပစ္စယ၊ အနောက်စကြံ အနောက်နံရံမှာ မောင်ဖြူက (၁) ဝိတရ်မုဒြာနဲ့ ဆင်းတုတော်တစ်ဆူ၊ (၂) ဇေတဝန်ကျောင်းတော်မှာ မြတ်စွာဘုရား သီတင်းသုံးဟန်၊ (၃) မုစ္စလိန္ဒာ နဂါး ဘုရားကို ပါးပျဉ်းနှင့်မိုးဟန်နဲ့ (၄) ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားတော်သုံးဆူကို ၂၇ နိုဝင်ဘာ ၁၇၇၈ က ရေးဆွဲခဲ့တယ်။ ဝိမလစာရနဲ့ ဝရဇသီတို့က အောက် ပစ္စယ အနောက်စကြံ အနောက်နံရံမှာ ရှိသမျှ ရုပ်ပွားတော်တွေကို ၂၄ ဇွန် ၁၇၇၈ က မွမ်းမံပြင်ဆင်ခဲ့ပါတယ်။ ၉ ဇန်နဝါရီ ၁၇၇၉ မှာ ဆေးခြယ်ပါ တယ်။ အရှေ့ပုဂံ၊ ရတနာတုလွတ်ကျောင်းက ဝိမလက စူဠာမုဏိ ဆင်းတု တော်တွေကို ၁၁ ဧပြီ ၁၇၇၉ က မွမ်းမံပြင်ဆင်တယ်။ စူဠာမုဏိ တော ကျောင်း ဦးသာသနက ဖွားစောရှာ ဦးတာတေ–ဒေါ်မုန်းတို့နဲ့ပေါင်းပြီး ၂၉ မေ ၁၉၂၈ မှာ စူဠာမုဏိ မြောက်မဏ္ဍပက ဆင်းတုတစ်ဆူကို ငွေကျပ် ၃၀၀ အကုန်ခံပြီး မွမ်းမံပြင်ဆင်ကြတယ်။ ဦးသာသနတစ်ပါးတည်း (၁၅ ဧပြီ) ၁၉၂၉ မှာ ကျန်ဆင်းတုတော်တွေကို မွမ်းမံတယ်။

စေတီလုံး

(၁၅၀၂/၈၁၅) အာနန္ဒာဘုရားတောင်ဘက် ကုလားကျောင်းခံ ဆင်းတုတော်တစ်ဆူကို (၂၈ ဖေဖော်ဝါရီ ၁၆၃၉)မှာ အန္တသူဆရာ သင်္ဃ ရာဇာ မဟာမဟိန္ဒ မွမ်းမံပြင်ဆင်တယ်။ တစ်ချိန်တည်းလိုမှာပဲ ဒီစေတီလုံးရဲ့ အောက်ခံ ကုလားကျောင်းထဲက ဆင်းတုတော်တစ်ဆူကို မင်းသမီး ရှင်စောဝ် ပျို့ဝ်က မွမ်းမံပြင်ဆင်ပါတယ်။ ဒီမင်းသမီးက အဝ ညောင်ရမ်းဆက်က မင်းသမီး ဖြစ်တယ်။ အဘိုးက ရှင်ဘုရင်၊ သူ့အဘိုး တရဖျား (၁၄၄၂ ၁၄၈၆)ဖြစ်ရင် သူ အလှူဒါနလုပ်မယ့်အရွယ်ဟာ အသက် သုံးဆယ်ကျော် ဖြစ်နိုင်တဲ့ ခရစ်နှစ် ၁၅၀၀ လောက် ဖြစ်မယ်လို့ ယူဆမိပါတယ်။ စေတီလုံး မှာပဲ ၅ မတ် ၁၆၅၇ မှာ ပဂိုးရွဲခေါ်တဲ့ ဘုန်းကြီးက ဆင်းတုတော် တစ်ဆူကို မွမ်းမံ ပြင်ဆင်ခဲ့ပါသေးတယ်။

mgyoe.com

mgyoe.com

တြာပျာမင်းကြီး + မိဖုရားစဝ်

မင်းစစ်သူကြီး　　ပင်းယမိဖုရား　　ကလေးမိဖုရား

|

သျှင်စောဝ်ပျို်

စိမ်းညက်အမ

(၁၀၈၅/၄၅၇) မြင်းကပါ ဆင်းတုတော် တစ်ဆူကို ရှေ့ဥမင် သဃ်ရာဇာ မဟာမဟိန္ဒ မွမ်းမံပြင်ဆင်တယ်လို့ မင်စာရေးထားခဲ့တာကို နေရာအများမှာပဲ တွေ့ပါတယ်။

စိုးမင်းကြီးဘုရား

(၁၁၄၅/၄၉၁)၊ မင်္ဂလာစေတီ (၁၄၃၉/၇၅၂) နဲ့ ဓမ္မရာဇက (၉၄၇/၄၁၂က) ဘုရားတွေမှာ (၁၃ ပြေ) ၁၈၉၁ က ဒေါက်တာ နွတ်တလင် (Fritz Von Noetling) စဥ့်သုတ် ငါးရှာ့ငါးဆယ်ဇာတ်ကွက် အများကြီး ဖြုတ်ခိုးပြီး ဘာလင် လူမျိုးရိုးပြတိုက် (Berlin Museum for Ethnology- Berlin Museum Fure Volkerkunde) ကို ပို့လိုက်ပါတယ်။ ဂျာမန်တွေ လုပ်ပုံကို ပိုပြီးပြည့်စုံအောင် ရေးထားတာ ရှိပါတယ်။

ဖိုခင်မာ (Forchhammer) မမာလို့ ခွင့်ရက်ရှည်နဲ့ လိုပ်ပ်ဇစ် (Leipzig) ကို ပြန်တော့ နာလန်ထရင် အလုပ်လုပ်နိုင်လိမ့်မယ် မျှော်လင့်ချက်နဲ့ (မြန်မာရှေး) ပစ္စည်းတွေ အများကြီး သယ်သွားတယ်။ ကံဆိုးချင်တော့ ၁၈၉၀ ကွယ်လွန်တဲ့အခါ ပါသွားတဲ့ပစ္စည်းအကြောင်း ဘယ်သူမှ မသိတော့ပါ။ အလားတူ ခွင့်မလွှတ်နိုင်တဲ့ နောက်ထပ် ဆုံးရှုံးမှုတစ်ခု ရှိသေးတယ်။ ဂျာမန် ဘူမိဗေဒပညာရှင်အဖြစ်နဲ့ ဒေါက်တာ ဖရစ်ဗွန်နွတ်တလင် (Dr. Fritz Von Noetling) မြန်မာနိုင်ငံကို ၁၈၉၀–၁၉၀၀ အတွင်း ရောက်လာပြီး အစိုးရအတွက် ရေနံချောင်း၊ ရေနံတွင်း အစီရင်ခံစာကို လေ့လာစူးစမ်းပြီး ရေးသားတင်သွင်းသွားပါတယ်။ ရက်အားရတိုင်း ရေနံချောင်း မြောက်ဘက် မိုင်တစ်ရာရှိ ပုဂံကို အလည်သွားလေ့ရှိပြီး မင်္ဂလာစေတီ

mgyoe.com

mgyoe.com

ဓမ္မရာဇက၊ စိုးမင်းကြီး၊ နတ်လှောင်ကျောင်းနဲ့ တခြားစေတီ ဂူဘုရားတွေက အကောင်းဆုံးလက်ရာဖြစ်တဲ့ စဥ္စာတ်ကွက် နှစ်ရာကျော်၊ စဥ္ အလှဆင်ပန်းနဲ့ရုပ်ကြွတွေ၊ ကျောက်ကြေးသစ်သားရုပ်ကြွ နည်းနည်းနဲ့ မြေပုံဘုရား (အုတ်ခွက်)တွေကို ခိုးယူပြီး ဂျာမနီကို ပို့လိုက်တယ်။ အစပထမတော့ ဘာလင်လူမျိုးရိုးပြတိုက်မှာ ကောင်းကောင်းမွန်မွန် ခင်းကျင်းပြသထားပြီး ဒေါက်တာ ဂရုန်ဝေဒေလ် *(Dr. Grunwedel)* က ဒီပစ္စည်းတွေအကြောင်း သီးခြားကျမ်း *(Monograph)* တစ်စောင် ရေးပါသေးတယ်။ ကျွန်တော် *(G. H. Luce)* ၁၉၆၃ က ရောက်သွားတော့ ပစ္စည်းဟောင်းပစ်ရာ တိုက်ခန်း *(Chllar)* ထဲမှာ ဖုန်အလူးလူးနဲ့ တွေ့ခဲ့ပါတယ်။

မြန်မာနိုင်ငံဟာ စောစောက ပြောထားတာတွေထက် ပိုဆိုး ပိုကြီးကျယ်တဲ့*(Blitz)*လျှပ်တစ်ပြက်စစ်ဆင်နည်းနဲ့ ဂျာမန်ဖျက်ဆီးစရိုက် *(Vandalism)*ဒဏ်ကို ၁၈၉၉ က ခံရသေးတယ်။ ဂျာမန်ဒေါက်တာ အတုအညာ ထောမန် *(Thomann)* ဟာ နောက်ပါ အဖော်အနည်းဆုံး ခြောက်ယောက်နဲ့ ဟမ်ဘုဂ် လူမျိုးရိုးပြတိုက် *(Hamburg Ethnographical Museum)* အတွက် ပုဂံမှာ လာရောက် သောင်းကျန်းတယ်။ ဝက်ကြီးအင်း ဂူပြောက်ကြီး အာရုံခံတန်ဆောင်းမှာ မြန်မာပန်းချီဆရာတို့ရဲ့ အပြောင်လို့ ဂုဏ်ယူဝင့်ကြွားနိုင်တဲ့ လက်ရာတွေက (လူဆိုး)တွေရဲ့ ယုတ်မာပုံကို သက်သေခံတဲ့အနေနဲ့ ဇာတ်ကွက်ကို လွှနဲ့ဖြတ်ပြီး ဖြတ်လက်စရယ်၊ ဖြတ်ပိုင်းကို (အစိတ်စိတ် မကြေကျအောင်) သတင်းစာဟောင်း ကပ်လက်စ တိုးလိုးတန်းလန်းရယ် မြင်ကြရမှာ ဖြစ်ပါတယ်။ (ဂူပြောက်ကြီးအပြင်) ထီးလိုမင်းလို အနောက်ဘက်ဂူငယ်လေးလုံးလည်း ဖျက်ဆီးတာ ခံရတယ်။ မြေပုံဘုရားတွေလည်း အများကြီး ခိုးသွားကြသေးတယ်။ ထောမန် *(Thomann)* တို့ကို လက်ပူးလက်ကြပ်မိလို့ နယ်နှင်ခံရတဲ့အပြင် ခိုးရာပါပစ္စည်းတချို့ကို ပြန်ရတယ်။ ပြန်ရတဲ့ ပစ္စည်းကို နေရာမှန်ရောက်အောင်ပြန်မပို့နိုင်ပါ။ လွှနဲ့ဖြတ်ယူတဲ့ (ပန်းချီရေးပြီး အင်္ဂတေ)ချပ်အများစုဟာ ဘယ်ရောက်ကုန်မှန်း မသိပါ။ ဟမ်ဘုမ်ပြတိုက်မှာ ပြထားတာနည်းနည်း၊ သူလုပ်ပုံကို အရှက်မရှိ **ပုဂံ** ဆိုတဲ့ နာမည်နဲ့ စာအုပ်ထုတ်သေးတယ်။ အဲဒီစာအုပ်ထဲမှာလည်း နည်းနည်းပဲ ပြထားတယ်။

mgyoe.com

mgyoe.com

(Th.H. Thomann, Pagan Ein Jahrtausend Buddhist Ischer Tempelkunst, Ver- lage, Walter Siffert, Stuttgart UND Hell-Bronn, 1923) စစ်ကြီးပြီးလို့ အနိုင်ရပါရင် ဒီခိုးရာပါပစ္စည်းတွေကို မြန်မာက ပြန်ရအောင် ဆောင်ရွက်ခွင့်ရှိမယ်လို့ မျှော်လင့်ပါတယ်။ အနည်းဆုံး ဆင်းတုနဲ့ ဓာတ်ကွက် စဉ့်ပြားတွေကို ဆိုင်ရာဆိုင်ရာ ဘုရားမှာ မှန်မှန်ကန်ကန် ပြန်ထားနိုင်စရာ ရှိပါတယ်။*(Luce, "A Century of Progress in Burmese History and Archaeology." JBRS. XXXIII, I, December, pp.84-85)* ဒီစာတမ်းကို ကုလားနိုင်ငံ ကုလားအသင်းမှာ Sir Henry Craw ကို သဘာပတိတင်ပြီး ၂၂ ဇူလိုင် ၁၉၄၂ ခုက ဖတ်ခဲ့ပါတယ်။)

ဇေယသွတ်ဘုရား

(၇၈၅/၃၇၇က) ဖွားစော အရှေ့ရွာတောင်ဘက် ဂူဘုရားနံရံ မင်စာ တစ်ခုမှာ မင်းဏ္ဍစွာနဲ့ မဟာကဿပ တောကျောင်းဘုန်းကြီးတွေ မြေပိုင်ဆိုင်မှု တရားကို မှတ်တမ်းတင်ခဲ့တာ တွေ့ပါတယ်။ ကွယ်လွန်သူ ဇေယသွတ်က မင်းမိန့်ကို ရယူပြီးမှ ဟင်ရံပအက် အရပ်မှာရှိတဲ့ မြေကို မဟာကဿပ တောကျောင်းမှာ ၂၄ ဒီဇင်ဘာ ၁၂၂၃ က လှူတယ်။ နောက် အဲဒီအရပ်ကပဲ မြေတချို့ကို ထပ်ပြီး တောကျောင်းမှာ လှူခွင့်ရယူပြီးမှ ၁၃ မတ် ၁၂၂၈ မှာ လှူပြန်တယ်။ မြေနဲ့အတူ ကုလားမြန်မာနဲ့ ရှမ်းကျွန် ၅၀၀ ကိုလည်း တောကျောင်း အလုပ်အကျွေးအဖြစ်နဲ့ လှူသေးတယ်။ ဥစ်နာသားဏ္ဍစွာ ၁၉ ဇူလိုင် ၁၂၃၅ မှာ နန်းတက်တော့ မြန်မာ "အကြေအညာ"က ဘုရားကျောင်း ဝတ္တကမြေအားလုံးကို သိမ်းတယ်။ မဟာကဿပ တောကျောင်းဘုန်းကြီးတွေက ဇေယသွတ်ကျောင်း ဘုရားမှာ လှူခဲ့တဲ့ ဟင်ရံပအက်မြေကို မသိမ်းသင့်ပါလို့ ကန့်ကွက်ကြတယ်။ အကြောင်းပြချက်က မြေယာကို သာသနာမှာ လှူရင် သာသနာတည်သရွေ့ အနှစ်ငါးထောင်လုံး တည်တယ်။ မူလ ပေးလှူစဉ်က ကျောင်းဘုရားပျက်စီးသွားပြီ ဆိုပေမဲ့ နီးစပ်ရာ ကျောင်းဘုရားက ဒီမြေကို ဆက်ဆံမယ်။ ဒါကို မင်းက အသိအမှတ်ပြုရုံပဲဆိုတဲ့ သဘောကို ပြောပြတာ ဖြစ်ပါတယ်။ ဒီတော့ ရှင်ဘုရင်က

mgyoe.com

mgyoe.com

ပြန်လည်စစ်ဆေးဖို့ ခြောက်ဦးကော်မတီ ဖွဲ့တယ်။ အဖွဲ့ဝင်တွေက–

မင်ဖထုယ် ရာဇသူ

မင်ဖထုယ် ကက်သူ

အမတ် မဟာသမန်

အမတ် အမြိုက်လကျာ

အမတ် အနန္တဇေယျပိကြံနဲ့

အမတ် မဟာသင်္ကထိတ်

တို့ ဖြစ်ပါတယ်။ ကော်မတီရဲ့ ပထမဆုံးဆောင်ရွက်ချက်က ဘုန်းကြီးတွေ တင်ပြချက် မှန် မမှန် ပြောနိုင်တဲ့ သက်သေရှာကြပါတယ်။ မဟာကဿပ တောကျောင်းကို ဟင်ရုံပအက်လယ် လှူချင်ပါတယ်လို့ ဇေယျာသွတ်မင်းထံ ခွင့်တောင်းစဉ်က "သိမြင်သသူ" တွေက ပြောတိုင်း ဟုတ်ကြောင်း အစစ်ခံပြီး လှူပိုင်တဲ့မြေကို ကျောင်းဘုရား လွှဲတဲ့ထုံးနည်း မှန်ကန်တယ်လို့ ထွက်ဆို တယ်။ ဒီလိုဆိုရင် လွှဲအပ်ချက် ပြီးမြောက်တယ်။ မင်းဖြစ်ပါစေ မဖျက်နိုင်လို့ ဆုံးဖြတ်တာကြောင့် ရှင်ဘုရင်က လယ်တွေကို ကျောင်းမှာ ပြန်လှူရပါ တယ်။

တဝဂူ

(၁၄၉၆/၈၀၉) ပုဂံမြင်းပြန်နဲ့ နွားပြကြားမှာရှိ ဂူ သိရီဥာဏ တောထွက်၊ ပိဋကစိုး၊ မိဖုရား ဆရာက ဆင်းတုတော်တစ်ဆူကို (၁၈ ဖေဖော်ဝါရီ ၁၆၂၆)က မွမ်းမံပြင်ဆင်တယ်။

တဝဂူ

(၂၁၀၀/၁၃၉၅) တောင်ဘီ၊ ထီးလိုမင်းလိုတောင်ရှိ ဂူမှာ ဂန့်ဝေါ ကျောင်း ဆရာတော်က (၂၈ ဖေဖော်ဝါရီ ၁၆၃၉)မှာ ဆင်းတုတော် တစ်ဆူ ကို မွမ်းမံပြင်ဆင်တယ်။

mgyoe.com

mgyoe.com

တံခွန်ဒါယကာဘုရား

(၁၄၃၂/၇၉၅) မြင်းကပါ မင်္ဂလာစေတီအနား (၁၄ မတ်) ၁၃၆၃ မှာ အနန္တပတိ အမတ်ကတော် တည်ဆောက်တယ်လို့ မင်စာ ရှိတယ်။ ဂူမှ အထွတ်ကို (၂၇ မတ်) ၁၃၆၉ မှာ တင်တယ်။ ဂူပြီးလို့ ရှစ်နှစ်အကြာမှာ ဆင်းတုတော်တွေကို ပြင်ဆင်ဖို့ လိုတယ်လို့ ဆုံးဖြတ်ပြီး ၂၈ မတ် ၁၃၇၁ မှာ စကြံတွေကို ခိုင်ခံ့အောင် ပြန်လုပ်ရတယ်။ ဝန်းကျင်ကိုလည်း ရှင်းလင်းပြီး တံတိုင်းခတ်တယ်။ အဲဒီအခါ (၂၁ နိုဝင်ဘာ) ၁၃၇၃ မှာ ကျောင်းတိုက်ကြီး ဖြစ်လာပါတယ်။ အမတ်ကတော်က စေတနာထက်သန်လို့ ၁၃၆၃က ၁၃၇၃ အတွင်း အပြီးအပျက်တွေကိုရှင်းပြီး သာယာတဲ့ဥယျာဉ်ဖြစ်အောင် လုပ်ပေးပါသေးတယ်။ အဲဒီနောက် နှစ်တစ်ရာကြာတော့ (၂၉ ဇန်နဝါရီ ၁၄၆၂)မှာ ရှင်ပဥ္စင်းငယ်ပေါ်လာပြီး ဆင်းတုတော်တွေအားလုံးကို မွမ်းမံ ပြင်ဆင်ခဲ့ပါတယ်။

ထီးလိုမင်းလို

(တိလောကမင်္ဂလာ) (၁၈၁၂/၁၁၁၀) တောင်ဘီ၊ တစ်ဆယ့်ငါးရာစုနှစ်ရောက်တဲ့အခါ ဒီဂူဘုရားဟာ အတော်ပဲ အိုမင်း ဟောင်းနွမ်းနေပြီ ဖြစ်ပါတယ်။ တောင်ငူ တောင်တွင်းမင်း သိရိဇေယသူရရဲ့ အမှုထမ်း ငမင်းလှဟာ မင်းသိရိအမိန့်နဲ့ (၃၁ အောက်တိုဘာ ၁၄၄၂)မှာ မင်းသိရိဆရာကိုပါ အကြောင်းကြားပြီး ဆရာတော်ကြီးကြပ်ပြီး ဆင်းတုတော်တွေကို မွမ်းမံပြင်ဆင်ပါတယ်။ နောက်ထပ် နှစ်နှစ်ရာလောက်ကြာပြန်တော့ မဟာသီလထေရရောက်လာပြီး ထီးလိုမင်းလိုက ရုပ်ပွားတော်တွေကို (၁၉ ဖေဖော်ဝါရီ ၁၆၂၅) မှာ မွမ်းမံ ပြင်ဆင်ပြန်ပါတယ်။ မဟာသီလထေရက အခုလို ပြင်ဆင်လိုက်တော့ သာသနာငါးထောင်တိုင်အောင် ရွှေရောင်တဝင်းဝင်းနဲ့ ကြည်ညိုဖွယ် ရှိလိမ့်မယ်လို့ မင်စာရေးခဲ့ပေမဲ့ သိကြတဲ့အတိုင်း ကြာလှအဆုံး လူ့တစ်ဆက် အနှစ်နှစ်ဆယ် အစိတ်ပဲခံမှာ ဖြစ်ပါတယ်။ တောထွက်ရဟန်းတစ်ပါးက အရှေ့စကြံမှာ ဘုရားရုပ်တစ်ဆူကို (၂၈ ဖေဖော်ဝါရီ ၁၆၃၉)မှာ မွမ်းမံ ပြုပြင်ခဲ့တယ်။ အဲဒီအချိန်မှာပဲ သင်္ဃရာဇာ မဟာမဟိန္ဒက တောင်စကြံမှာ ဆင်းတုသုံးဆူ၊ အနောက်စကြံမှာ သုံးဆူ၊ မြောက်စကြံမှာ နှစ်ဆူ၊

mgyoe.com

mgyoe.com

အထက်ပစ္စယမှာ တစ်ဆူ မွမ်းမံပြုပြင်ပါတယ်။ ဆရာတော်ကပဲ မြောက်၊ တောင်နဲ့ အနောက်အာရုံခံတွေထဲမှာ နှစ်ဆူစီ မွမ်းမံ ပြုပြင်တယ်။ အမည်မသိ သူတစ်ဦးက အရှေ့မုခ်ပေါက် နံရံတစ်ခုကို ထုံးသုတ်ပြီး တည်မလှယ် နာမည် တပ်ပြီး ဆင်ရုပ်ကြီးကို ၁၇ ဧပြီ ၁၇၅၉ မှာ ရေးဆွဲခဲ့ပါတယ်။ အလားတူ ပျံမခန့် ဆင်ရုပ်ကိုလည်း နံရံ နောက်တစ်နေရာမှာ သူပဲ ရေးခဲ့တာ ဖြစ်နိုင် ပါတယ်။ ဇရပ်ဒါယကာ ကျော်စုံမိသားစုက ၂၄ အောက်တိုဘာ ၁၇၆၄ မှာ ဆင်းတုတော်တစ်ဆူကို မွမ်းမံ ပြုပြင်ခဲ့ပါတယ်။

ဓမ္မရာဇက

(၉၄၇/၄၁၂က) ဖွားစောရွာ ၁၈ စက်တင်ဘာ ၁၁၉၈ က တည် ဆောက်ပြီးတဲ့ဘုရား ဖြစ်တယ်။ ၁၇ ရာစုနှစ်ရဲ့ ပထမနှစ်အစိတ်အတွင်းမှာ အပျက်အစီး များနေပြီဖြစ်လို့ မြတ်ဆရာရှင်က မွမ်းမံပြင်ဆင်ပါတယ်။ ၁၁ ဇွန် ၁၆၁၉ မှာ မွမ်းမံလို့ ပြီးစီးအောင်မြင်လို့ အောင်ပွဲအနေနဲ့ (နောင်အခါက တီထွင်တဲ့) ထီးတင်ပွဲကို မြင်းပွဲ၊ လှည်းပွဲ၊ မီးပန်းလွှတ်ပွဲတွေနဲ့ ကြီးကြီး ကျယ်ကျယ် ခင်းကျင်းပါတယ်။ ပွတ်တိုင်ကျောင်း ဆရာတော်ကလည်း သူ့စွမ်းသလောက် ဒီပွဲ ပါဝင်ဆင်နွှဲတဲ့အနေနဲ့ အရှေ့မဏ္ဍပ (အာရုံခံ တန်ဆောင်း)က ကက္ကုသန္ဓ ရုပ်ပွားတော်ကို မွမ်းမံ ပြုပြင်ပါတယ်။ ပွတ်တိုင် ကျောင်းဆရာတော်ရဲ့ မှတ်သားချက်အရ အရှေ့မဏ္ဍပက ကက္ကုသန္ဓဘုရား ဖြစ်ရင် အရှေ့တောင် မဏ္ဍပမှာ ကောဏာဂုမန၊ အနောက်တောင်ကဿပ၊ အနောက်မြောက် ဂေါတမ၊ အရှေ့မြောက် မေတ္တေယျ ဖြစ်စရာ ရှိပါတယ်။ အမည်မသိ ဒါယကာတစ်ဦးက ဓမ္မရာဇက ရုပ်ပွားတော်တစ်ဆူကို ၅ အောက်တို ၁၇၃၅ မှာ မွမ်းမံပြုပြင်ပါတယ်။ ဓမ္မရာဇက ဘုရားငါးဆူစလုံးကို ၅ အောက်တိုဘာ ၁၇၅၃ မှာ ဝတ်သိမ်းဘုန်းကြီးက မွမ်းမံ ပြင်ဆင်တယ်။ ၅၅၀ ဇာတ်ကွက်တချို့က (၁၃ ဧပြီ) ၁၈၉၁ က ဘာလင် လူမျိုးရိုးပြတိုက် အတွက် ဂျာမန်တစ်ဦး လာရောက်ခိုးယူတာကို အထက်က ပြောခဲ့ပါပြီ။ တရားခံမှာ ဒေါက်တာ ဖရစ်ဇွန်နွတ်တလင် (Dr. Fritz Von Noetling) ဖြစ်ပါတယ်။ (လုံ့စ် ၁၉၆၉၊ ၁၊ ၂၃၀။)

mgyoe.com

mgyoe.com

နဂါးရုံ

(၁၁၉၂/၅၃၀)အရှေ့ရွှေဥမင် သဃ်ရာဇာ မဟာမဟိန္ဒက ၂၈ ဖေဖော်ဝါရီလ ၁၆၆၉ မှာ ဆင်းတုတော် တစ်ဆူကို မွမ်းမံပြုပြင်တယ်။ သဃ်ရာဇာ မဟာမဟိန္ဒဟာ ပုဂံမှာ ဆင်းတုတော် ပျက်သမျှကို မွမ်းမံပြုပြင်ဖို့ အလွန်တမင်း အားသန်တယ်လို့လည်း သိရပါတယ်။

နဘဲတောဘုရား

(၃၅၉/ ၂၁၈) ဝက်ကြီးအင်း၊ နံရံတစ်ခုလုံးကို ထုံးသုတ်ပြီး ခေမာဝရသီလ မဟာထေရက (၁၇ ဧပြီ ၁၇၅၉)မှာ ဆင်ကြီးတစ်ကောင်ကို ရေးဆွဲသွားပါတယ်။

နန္ဒာ

(၂၁၇၁/၁၄၆၅) (အခု အာနန္ဒာ) ဘုရားနံရံကို ထုံးအကြိမ်ကြိမ်သုတ်ခဲ့လို့ ဘယ်သူတွေ ဘယ်တုန်းက ဘယ့်လောက်ကောင်းတဲ့ ရေးလက်ရာတွေကို ဘယ်လိုဖျက်ဆီးခဲ့တယ်ဆိုတာ မှတ်တမ်း မရတော့ပါ။ ဘုရားအပေါ်ဝါ ၁၆ ဇူလိုင် ၁၉၅၆ လျောင်မှာ ပြိုကျတော့ ငွေပြားစာတစ်ခု ထွက်လာတယ်။ အဲဒီ အခုပြုတ်ကျတဲ့ အပိုင်းဟာ ၂၂ မတ် ၁၈၃၉ က လျောင်မှာ ပြိုပျက်လို့ ထပ်လုပ်ရတယ်လို့ ဆိုတယ်။ ပုပ္ပားပရမဝဏ္ဏသိန္ဓိ ယူပြီး အသစ်မွမ်းမံတော့ ၁၉ ရာစုပုံစံကိုပဲ ယူမှာပေါ့၊ မူလပုံစံရအောင် ရှာပြီး လုပ်ကောင်းတယ်လို့ စဉ်းစားမယ် မထင်ပါဘူး။ (၁၆၅၇/၉၆၁) ပုဂံနဲ့ မင်းမျှော်ရာဇာ ဂူဘုရား (၁၉၁၅/၁၂၁၂) တောင်ဘီ၊ နှစ်ဆူကိုလည်း ပေါ့ပေါ့တန်တန်အဖြစ် လုပ်ပြီး အသစ်ကျပ်ချွတ် ဖြစ်သွားပြီလို့ ၁၇ ဇန်နဝါရီ ၁၉၆၅ မှာ ဂုဏ်ယူဝင့်ကြွားပြီး ကြေညာလိုက်ပါသေးတယ်။ ဂူဘုရား နံရံကို ထုံးဖွတ်တာ ပုဂံခေတ်နှောင်းကပဲ စခဲ့မယ် ထင်ပါတယ်။ ဒါပေမဲ့ ဒီအကျင့်ကို အင်အားအပြည့်နဲ့ ပြန်လည် ဖော်ထုတ်တာကတော့ ပဒုံမင်း ၁၇၈၂–၁၈၁၉ ဖြစ်တယ်။ ပုဂံပိဋကတိုက် (၁၅၈၇/၈၉၉)ကို မွမ်းမံ ပြင်ဆင်ရမယ်လို့ အမိန့်ထုတ်တယ်။ (သန်းထွန်း ၁၉၇၅–၅၈)၊ ပြီးတော့ (၁၈ အောက်တိုဘာ ၁၇၉၀)မှာ သဗ္ဗညု

mgyoe.com

mgyoe.com

(၁၅၉၇/ ၉၀၆က)ရှိ ဆင်းတုတော် အားလုံးကို မွမ်းမံ ပြင်ဆင်ရတယ်။ အဲဒီ အခါက နန္ဒာ (အာနန္ဒာ)လည်း မလွတ်နိုင်ပါ။ မုံရွေး ဇေတဝန်ဆရာတော် ရှင်အရိယဝံသအာဒိစ္စရံသီ ၁၇၆၆–၁၈၂၈ ရေးတဲ့ စေတိယကထာ မှာ (၂၉ မတ် ၁၈၀၉) ကွယ်လွန်သူ အိမ်ရှေ့မင်း ပုဂံကိုလာပြီး "ပုဂံလက်သစ်" လုပ်ရတယ်လို့ ပြောပါတယ်။ (အရိယ စာ ၅၃။) မတ်ရပ်ရုပ်ပွားတော် လေးဆူကိုလည်း အလီလီ မွမ်းမံခဲ့တယ်လို့ မြင်ရုံနဲ့ ပြောနိုင်ပါတယ်။ မြောက်ဘက် မတ်ရပ်တော်က ကကုသန္ဓစကား (Michelia Cham-Paca) နဲ့ လုပ်တယ်။ ၂၈ ပေမြင့်တယ်။ မျက်နှာတော်ကို ၁၉၀၆ ခုက မွမ်းမံတယ်။ သင်္ကန်းအတွန့်တွေလည်း အဲဒီအခါလောက်ကပဲ လုပ်မယ်ဆိုလည်း ဖြစ် ပါတယ်။ အရှေ့ဘက် ကောဏာဂမနဘုရားက မူရင်း စန္ဒကူးသား (Santalumalbum) ဖြစ်တယ်။ ပျက်စီးသွားလို့ အစားလုပ်တဲ့ ဒါယကာက ပုဂံဝန် ဦးပိုဖြစ်ပြီး ၁၈၆၇ က လုပ်ခဲ့တာဖြစ်တယ်။ ညောင်ဦး အရှေ့ပိုင်း ဦးဝက ၁၉၀၆ မှာ ဆင်းတုတော်ကို ရွှေချပြီး သင်္ကန်း အတွန့်အလိပ်တွေ တပ်ဆင်ပါတယ်။ တောင်ဘက် ကဿပဘုရားကို ထင်းရှူးသားနဲ့လုပ် တယ်။ မူလသစ်သားအတိုင်း ရှိတယ်၊ ဒါပေမဲ့ ရုပ်ထုတော်ကို နောက်ပိုင်း ပြင်ဆင်မွမ်းမံထားတာကို မြင်နိုင်ပါတယ်။ အနောက်ဘက် ဂေါတမဘုရား ကို မူလက ရွှေ၊ ငွေ၊ ကြေး၊ သံ၊ ခဲ ပါတဲ့ ပဥ္စလောဟာနဲ့ သွန်းတယ်လို့ ပြောကြပေမဲ့ မူရင်းရုပ်ပွား မရှိတော့ပါ။ ဘယ်ကာလမှာ ဘာ့ကြောင့် ပျက်စီး တယ် မသိရပါ။ သစ်သားနဲ့ အစားထိုးထားပြီး (၁၃ ဧပြီ) ၁၈၉၂ က ပုဂံ မြို့မှ ကုန်သည် ဦးစံငြိမ်းက မွမ်းမံ ပြင်ဆင်ခဲ့ပါတယ်။

နွားပြဂူ

(၁၄၉၈/ ၈၁၁) ပုဂံ၊ ပိဋကတ်တိုက် တောထွက် မိဖုရားဆရာ သိရိဉာဏက နံရံထုံးပွတ်ပြီး ဆင်းတုတော်တွေကို ၁၈ ဖေဖော်ဝါရီ ၁၆၂၆ မှာ မွမ်းမံပြင် ဆင်ပါတယ်။ မုခ်လေးမုခ်ခုံနဲ့ ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားတော် လေးဆူကို ပလ္လင်ပါ ပဉာ ဒိပ္ပ မွမ်းမံပြုပြင်လို့ ၁၃ အောက်တိုဘာ ၁၈၂၀ မှာ ပြီးပါတယ်။

mgyoe.com

mgyoe.com

ပိဋကတိုက်

(၁၅၈၇/၈၉၉) ပုဂံ တစ်ဆယ့်တစ်ရာစုနှစ်ဝက် အနော်ရထာလက်ထက်ဖြစ် အဆောက်အအုံ ဖြစ်ပေမဲ့ ပဒုံမင်း ၁၇၈၂–၁၈၁၉ အမိန့်နဲ့ (၁၁ ဧပြီ ၁၇၈၄)မှာ မွမ်းမံ ပြင်ဆင်တဲ့အထဲ ပါမယ်ထင်ပါတယ်။ (သန်းထွန်း ၁၉၇၅၊ ၅၈။)

ပဲန့်သာဂူ

(၁၄၈၁/၇၉၄) ပုဂံ အသင်္ခယာ အမတ်ကတော်က မျက်နှာကြက်မှာ ဘုရားခြေတော်ရာ (အစုံ)ကို ၁၃ နိုဝင်ဘာ ၁၂၆၀ မှာ ရေးဆွဲစေတယ်လို့ မင်စာရှိပါတယ်။ မင်စာထဲမှာ ဒါယိကာမက သူ့မှာ သား ဣဒပစ္စယာ၊ သမီး ဧယျပကြံမယားနဲ့ ဂင်္ပကြံမယား ပေါင်း သုံးယောက်နဲ့ မြေး ဝေန်သနဲ့ ငညောင်သင် ရှိတယ်။ အမတ် အသင်္ခယာက ရှမ်းညီနောင်သုံးယောက်ထဲက အသင်္ခယာ မဟုတ်ပါ။ ဒါပေမဲ့ သား ဣဒပစ္စယာကတော့ မောင်ဂိုအရေးတော်မှာ ငဆောင်ချံမြို့မှာ တာဝန်ထမ်းဆောင်နေသူ ဖြစ်ပါတယ်။

ဖက်လိပ် ၁ နဲ့ ၂

(၁၀၃၀/၄၂၀၊ ၁၀၃၁/၄၂၁) သရိ၊ တစ်ဆယ့်တစ်ရာစု နှစ်ဝက်ကစေတီတွေဖြစ်မယ် ထင်ပါတယ်။ ဒါပေမဲ့ (**ASI** အိန်ရှေးချုပ် ၁၉၀၆–၇၊ စာ ၃၈–၃၉) တူးဖော်စဉ်က မြေအောက်မှာ အနော်ရထာခေတ်ထက်စောတဲ့ အုတ်ခုံရှိသေးတယ်လို့ ပြောပါတယ်။

ပုဂံမြို့ရိုး

ပုဂံမြို့ရိုးကို ပုဂံမြို့တည်စဉ် ခရစ်နှစ် ၈၄၉ ကပဲ တည်ဆောက်ခဲ့မယ် ထင်ရပေမဲ့ မကြာခင်က တူးဖော်ကြည့်တဲ့အခါ အဲဒီလိုမဟုတ်ကြောင်း တွေ့ရပါတယ်။ သရပါတံခါး (၂၁၇၂/၁၄၆၆) ဆိုတာကတော့ မြို့နဲ့ ခေတ်ပြိုင်ဖြစ်နိုင်ပေမဲ့ အခုကျန်နေတဲ့ အုတ်ပေါက်က နောက်မှ ထုထည်ကြီးမား ခိုင်ခံ့အောင် လုပ်တဲ့သဘော ဖြစ်မလား မသိသေးပါ။ ရာဇဝင်ကျမ်းတွေထဲမှာ တွေ့ရတာကတော့ မြို့ဟာ မြေပြင်ထက် နည်းနည်း

mgyoe.com

mgyoe.com

မြင့်တဲ့ ကုန်းပေါ်မှာရှိလို့ (အနေအထားကောင်းပေမဲ့) ဧရိယာအဝန်း သေးလွန်းတယ်။ အင်အားကောင်းတဲ့ ရန်သူကို ခံစစ်လုပ်ဖို့ လက်နက်ကိုင် လူအများကြီး စုထည့်ထားစရာ နေရာမရနိုင်လို့ ဆိုလိုပါတယ်။ တကယ် ကလည်း ငဆောင်ချမ်းကျတဲ့ ၃ ဒီဇင်ဘာ ၁၂၈၃၊ ကောင်းစင်ကျတဲ့ ၉ ဒီဇင်ဘာ ၁၂၈၃ ထိ ငဆောင်ချမ်း ကောင်းစင်နဲ့ ပုဂံကြားမှာ ဘာခံတပ် မှ ပြောပစရာ မရှိဘူး။ နောင် တရုတ်ပြေးလို့ အခေါ်ခံရမယ့် နရသီဟပတေ့က ဘုရားတွေ ဖျက်ထားတဲ့အုတ်နဲ့ ခံတပ်ခိုင်ခိုင် ဆောက်မယ် ဆုံးဖြတ်တယ်။ အုတ်လိုသလောက်ရအောင် ၁၂၈၄ မှာ ခပ်မြန်မြန် စီစဉ်ရတော့ ပျူအုတ်လို့ ထင်စရာရှိတဲ့ လက်ညှိုးနဲ့ အရေးအကြောင်း ဆွဲထားတဲ့အုတ်တွေလည်း ပါလာတယ်။ ပုဂံမှာ ပျူတွေ တည်ထားခဲ့တဲ့ ဘုရားတွေ ရှိတယ်လို့ ပြောစရာ သက်သေခံပစ္စည်း ဒါလောက်နဲ့တော့ ပြောမဖြစ်ဘူးဆိုတာ သိပါတယ်။ ရှင်ဘုရင်အမိန့်နဲ့ ကာကွယ်ရေးအတွက် ဘုရားအုတ်ကို ယူတယ်ဆိုတာ ဒီတစ်ခါပဲ တွေ့တယ်။

ပုဂံမင်စာ

ပုဂံမင်စာတွေကို ကူးယူဖို့ ရှေးဟောင်းသုတေသနဌာနက ၂၄ ဇွန် ၁၉၅၈ မှာ စတင်ဆောင်ရွက်ပါတယ်။ မြန်မာသမိုင်းကော်မရှင်ကလည်း ၇ ဖေဖော်ဝါရီ ၁၉၆၂ မှာ မင်စာကို လက်ရေးနဲ့လည်း ကူးတယ်၊ ဓာတ်ပုံ လည်း ရိုက်ယူတယ်။ ဓာတ်ပုံရိုက်တဲ့အခါ စာပိုပြီးထင်အောင် ဂလီစရင် (Glycerine) သုတ်တယ်။ ဒီဆီမှာ အချိုဓာတ်ပါလို့ ပုရွက် လာစားတယ်။ အချိုရည်နဲ့အတူ စာပါ ပျောက်သွားလို့ အမှတ်မထင် ပြစ်မှုတစ်ခုကို လုပ်မိ သလို ဖြစ်ပါတယ်။ နောက် ဓာတ်ပုံကော်ပြားကိုလည်း ပုံကြီးချဲ့ပြီး ကူးထားဖို့ လုပ်ငန်းကို ဆက်ပြီး ဖြစ်မြောက်အောင် မလုပ်သေးလို့ အခုထိ သုံးမရပါ။ အဲဒါကြောင့် ဓာတ်ပုံကို အားမကိုးရဘဲ ရှေးဟောင်းသုတေသနဌာနမှာရှိတဲ့ လက်ရေးမူပဲ အသုံးချရပါတယ်။ နောက်တစ်ကြိမ် ပြန်ကူးကြဖို့ လုံးဝ မဖြစ် တော့ပါ။ ၈ ဇူလိုင် ၁၉၇၅ ငလျင်မှာ ဂူနံရံ အင်္ဂတေတွေ ကွာကျတဲ့အတွက် အများစုဟာ ပျောက်ဆုံးသွားပါပြီ။

mgyoe.com

mgyoe.com

ပုဂံ ဂူဘုရားစေတီဆင်းတု

ပုဂံ ဂူဘုရားစေတီဆင်းတု ရှိသမျှကို မင်းနန်သူဆရာ သဃ်ရာဇာ မဟာမဟိန္ဒက တာဝန်ကြီးတစ်ရပ်အနေနဲ့ ရှာဖွေပြီး လိုအပ်သလို မွမ်းမံ ပြင်ဆင်သွားပါတယ်။ ၂၈ ဖေဖော်ဝါရီ ၁၆၇၃၉ ဝန်းကျင်က ဖြစ်ပါတယ်။

ဘုရား

(၁၉၃၆/၁၂၃၂) တိုင်ချွတ်စေတီမြောက် ၂၂ စက်တင်ဘာ ၁၃၆၁ နေ့စွဲနဲ့စာမှာ–

သျှံရှော့ပွ် သို္ခင်ငီလာသော
(၇၂၃) သန္တုလ(ဆု)တ် ၈ ရျက်
ပုတ္တ်ဟူနိယ် (ရော)က် ဇော်။
သောက္ကာနိယ်ဆုတ် ဇော်
....လိုယ်ကာ (အုစ္စာ) ရောက် ဇော်။
။ သျှံက (ရ)ပ် ဇော်

ဒီစာရဲ့သဘောလောက်ပဲ မှန်းဆရသမျှ ပြောပြရင် သခင်ညီ ၂၂ စက်တင်ဘာ ၁၃၆၁ မှာ ပုဂံကိုရောက်လာပြီး ရှမ်းတွေ ချီတက်လာပြီလို့ အကြောင်းကြား တယ်။ ၂၄ စက်တင်ဘာ ၁၃၆၁ မှာ မင်းပရိသတ် ပုဂံကထွက်တယ်။ ရှမ်း တပ်ဦးရောက်လာပြီး ပုဂံမှာပဲ ရှမ်းတွေ တပ်စွဲနေထိုင်တယ်။ အဲဒီအခါ ဘုရား ဌာပနာဖောက်ကြတော့မှာပဲလို့ အထူးကြံဆစရာမလိုဘဲ သိလောက်ပါတယ်။

ဘုရား

၃၁၅/၂၀၁	ဝက်ကြီးအင်း၊ လောကနာထ
၁၁၁၅/၄၇၇	သရီ
၁၈၂၆/၁၁၂၄	တောင်ဘီ အရှေ့တောင်
၁၈၄၃/၁၁၄၀	တောင်ဘီ အရှေ့
၁၈၄၄/၁၁၄၁	တောင်ဘီ အရှေ့
၁၈၄၅/၁၁၄၂	တောင်ဘီ အရှေ့

mgyoe.com

mgyoe.com

၁၈၄၇/၁၁၄၄ တောင်ဘီ အရှေ့
၂၁၀၀/၁၃၉၅ တောင်ဘီ အရှေ့
၂၁၅၁/၁၄၄၅ တောင်ဘီ အရှေ့
၂၁၅၇/၁၄၅၁ တောင်ဘီ အရှေ့

အခုစာရင်းပါ ဂူဘုရားကျောင်းတွေရဲ့ နံရံမှာ ရွှေဥမင် သဃ်ရာဇ မဟာမဟိန္ဒ ဦးဆောင်ပြီး ပုဂံတစ်ပြည်လုံး ဘုရားဆင်းတုတော်မှန်သမျှကို မွမ်းမံပြီးစီးလို့ ၂၈ ဖေဖော်ဝါရီ ၁၆၃၉ မှာ ပွဲကြီးခံတယ်။ ပါဝင်သူတွေဟာ ငါတို့ကြောင့် ရှေးလက်ရာတွေ ပျက်စီးကုန်ပါပြီလားလို့ ဘယ်သူမှ ဂရုစိုက် မယ် မဟုတ်ပါ။

ဘုရား

၂၁၀၂/၁၃၉၇ နဲ့ ၂၁၅၇/၁၄၅၁ တောင်ဘီအရှေ့ ခေမင်္ဂဝရသီလ မဟာထေရကလည်း အုပ်စုတစ်စုကို ဦးဆောင်ပြီး ပုဂံဆင်းတုတော်တွေကို မွမ်းမံပြင်ဆင်တာ ၂၈ မတ် ၁၄၄၈ မှာ ပြီးစီးအောင်မြင်တယ်လို့ မင်စာ မှတ်တမ်းရေးသားခဲ့ပါတယ်။

ဘုရား

၁၄၈/၁၁၈ သကျမုနိ၊ နတ်သမီးကမ်းပါး၊ ညောင်ဦးမှာ ခေမာဝရ သီလက ၁၇ ဧပြီ ၁၇၅၉ မှာ ဆင်းတုတစ်ဆူကို မွမ်းမံပြင်ဆင်ပါတယ်။

ဘုရား

၂၁၀၀/၁၃၉၅ တောင်ဘီအရှေ့ ဥပါလိသိမ် အရှေ့မြောက်မှာ ပုပ္ပားရာမကျောင်း စူဠထေရ်က ဆင်းတုတော်တစ်ဆူကို ၆ မတ် ၁၇၆၉ မှာ မွမ်းမံပြင်ဆင်ပါတယ်။

ဘူး

၁၆၅၇/၉၆၁ ပုဂံ ၁၆ ဇူလိုင် ၁၉၅၆ လျောင်တွင် လုံး၀ ပြိုပျက်လို့ ပရမ၀ဏ္ဏသိဒ္ဓိက ၁၇ ဇန်နဝါရီ ၁၉၆၅ မှာ သူကြိုက်သလို အသစ် ပြန်တည် ပါတယ်။ ၈ ဇူလိုင် ၁၉၇၅ လျောင်မှာ လုံး၀ ပြိုပြန်တော့ အရင်ပုဂ္ဂိုလ်ကပဲ

mgyoe.com

mgyoe.com

အရင်ကလိုပဲ မူရင်းအတိုင်း ပြန်လည်တည်ဆောက်ဖို့ လုံး၀ ဂရုမစိုက်ဘဲ ထပ်ပြီး တည်ဆောက်တယ်။ သေးမယ် စောမယ် ပျူလက်ရာဖြစ်မယ်ဆိုရင် ဗောဗောကြီး အသေးစားလေးဖြစ်ဖို့ ရှိပါတယ်။

မဟာဂူ

၁၄၅၇/၇၇၀ မြင်းကပါ ပိဋကစိုး တောထွက် မိဖုရားဆရာ သိရိ ဉာဏက ၁၈ ဖေဖော်ဝါရီ ၁၆၂၆ ဂူနံရံမှာ ဘုရားငါးကျိပ် ရုပ်ပွားတော်တွေကို ဆေးရေးဆွဲခဲ့တယ်။ ဂူထဲမှာ ၂၈ ဖေဖော်ဝါရီ ၁၆၃၉ လောက်က မဟာ မဟိန္ဒဆရာတော်က ပုဂံပြည်လုံး ဆင်းတုတော်တွေ မွမ်းမံပြင်ဆင်တယ်လို့ မင်စာ ရေးခဲ့တယ်။

မဟာဗောဓိ

၁၆၇၀/၉၇၃ အထက်ပစ္စယ အဝင်မုခ်ဆုံး တောင်နံရံမှာ ဗုဒ္ဓဝေယျာဝစ္စလိုသမျှ သုံးစွဲနိုင်ဖို့ ပုဂံဈေးကောက်ကို လှူတယ်လို့ ၃၁ အောက်တိုဘာ ၁၄၄၂ လောက်က မင်စာ ရေးခဲ့တယ်။ ဒီလို ဝင်ငွေကောင်းလို့ စေတီကို အလိုရှိတိုင်း မွမ်းမံ ပြုပြင်ရတာကြောင့် အယိုအယွင်း နည်းတာတော့ မှန်တယ်၊ ရေးလက်ရာတွေ အများကြီး ဆုံးရှုံးတာလည်း မှန်တယ်။ ပုဂံမှာသာ ဒီလိုဖြစ်တာ မဟုတ်ပါ။ အိန္ဒိယ ဗုဒ္ဓဂယာမှာရှိတဲ့ မူလ မဟာဗောဓိမှာလည်း ကန်နင်ဟမ် (Cunningham) ပြောတဲ့အတိုင်း ပြောရရင် ပုဂံမပျက်ခင်ကပဲ မြန်မာတွေ နှစ်ကြိမ်လာပြင်လို့ အထက်ပိုင်းဟာ မူရင်းပုံစံပျောက်ပြီး မြန်မာပုံ ပေါက်နေပါတယ်။ (ပြည်ရွှေဆံတော်ကျောက်စာ၊ ၂၉ ဇူလိုင် ၁၀၉၃၊ မြန်မာကျောက်စာ၊ အတွဲ ၁၊ အပိုင်း ၂၊ ၁၅၀–၁၅၁၊ ၁၅၄။ မွန်ကျောက်စာပေါင်းချုပ် ၁၉၆၅၊ အပိုင်း ၂၊ စာ ၄၇ နဲ့ ဗုဒ္ဓဂယာ ကျောက်စာ၊ ဓာတ်ပုံ ၂၉၉ စာကြောင်း ၁၂၊ ၁၂၊ ၁၆၊ ဒီဇင်ဘာ ၁၂၉၅၊ ၁၃ အောက်တိုဘာ ၁၂၉၈၊ ကန်နင်ဟမ် ၁၈၈၁၊ စာ ၂၇–၂၈ ကြည့်ပါ။)

မင်းဝိုင်းဂူ

၆၈၀/၃၅၂က မင်းနန်းသူ ဆင်းတုတော်တစ်ဆူကို ၂၈ မတ် ၁၄၃၄

mgyoe.com

mgyoe.com

မှာ မင်းရဲကျော်စွာ မွမ်းမံတယ်။

မီးမလောင်ကျောင်း

၁၆၁၁/၉၁၉ လောင်ရှည်ကျောင်း ပညာဒိပ္ပ (၁၂ ဧပြီ) ၁၈၁၇ ရက်စွဲ မင်စာမှာ အားလုံး အသစ်ဖြစ်အောင် မွမ်းမံပြီးလို့ ဆင်းတုတော်တွေ၊ ပြာသာဒ်မဏ္ဍပ၊ လက်ရန်း၊ လှေကား၊ ခြသေ့် ဆိုတာတွေဟာ မူရင်းထက် သာတယ်လို့ ကြွားပါတယ်။

ရင်မနားဂူ

(၂၀၇၀/၁၃၆၅) တောင်ဘီအရှေ့ အဂ္ဂညာဏက (၅ နိုဝင်ဘာ ၁၆၂၄) မှာ ဘီလူးခုနစ်ကောင်ကို ဂူနံရံပေါ်မှာ ရေးဆွဲထားခဲ့တယ်။

ရွှေဂူကြီး

(၁၅၈၉/၉၀၁ က) အလယ်ဂရ်ဘာငြိဟ အနောက်မုခ်ခုံးမှာ ရေးခဲ့တဲ့ ပါဠိမင်စာအရ ဘုရားကျောင်း တစ်ဆောင်လုံးကို ၂၃ ဇန်နဝါရီ ၁၇၇၁ မှာ အသစ်ဖြစ်အောင် ပြုပြင်မွမ်းမံသူ စတုရင်္ဂသူရ ဖြစ်တယ်လို့ သိရတယ်။ အဝင်ခုံးမြောက်နံရံမှာရှိတဲ့ ပါဠိမင်စာက ကျောက်စာ (ပုံ ၁ နဲ့ ပုံ ၂) ပါ အတိုင်း ဖြစ်ပါတယ်။ ကျောက်စာမှာ ရွှေဂူကို ၁၆ ဧပြီ ၁၁၃၁ မှာ စဆောက်တယ်။ ၁၆ ဒီဇင်ဘာ ၁၁၃၁ မှာ ပြီးတယ်။ ဒီကျောင်းတော်ဟာ မူလက ဟိန္ဒူနတ်ကွန်းများ ဖြစ်လေမလားလို့ သံသယဖြစ်မိပါတယ်။ ဟိန္ဒူနတ်ရုပ်တွေ အုတ်ခုံပတ်လည်မှာ အပြည့်ရှိလို့ ဒီစကားကို ပြောတာပါ။ ဒီအထောက်အထား တစ်ခုတည်းနဲ့ အခုပြောသလို ပြောမိရင် မလိမ္မာရာရောက်မယ်လို့ ဆိုနိုင်ပေမဲ့ မဟုတ်ဘူးလို့ ဖွတ်ငြင်းချင်ရင်လည်း စဉ်းစားပြီးမှ လုပ်ပါလို့ ပြောရမှာ ဖြစ်ပါတယ်။

ရွှေစည်းခုံ

(၁၊ ၁က) အထက်ဝါက ၁၀ ဇန်နဝါရီ ၁၇၇၈ လျှောင်မှာ ပြုတ်ကျဖူးပါတယ်။ ပုဂံမြို့ကိုင် နန္ဒမိတ်ကျော်ထင်က ၁၃ ဇူလိုင် ၁၇၇၈ မှာ မွမ်းမံပြုပြင်ခဲ့တယ်။ ပဒုံမင်း ၁၇၈၂–၁၈၁၉ ကရွှေစည်းခုံမှာ ကျောက်ခြသေ့်လိုင်တွေကို

mgyoe.com

mgyoe.com

"မမြင်သာလို့" ဖျက်ဆီးတယ်လို့ ကြားသိရတယ်။ ရှိမြဲရှိစေလို့ ၂၂ စက်တင်ဘာ ၁၇၈၄ က အမိန့်တော် ထုတ်ပြန်ရတယ်။ ဒါကို ရှိမြဲရှိအောင် မလုပ်ခဲ့ကြဘူးလို့ ထင်ပါတယ်။ ဘာပြုလို့လဲဆိုတော့ ခြသေ့ ဝမ်းဗိုက်အောက်ကို အုတ်အင်္ဂတေနဲ့ ပိတ်ဖုံးခဲ့တာတွေကို မကြာခင်ကမှ ရှေးဟောင်းသုတေသနက ဖယ်ထုတ်ရတယ်လို့ ပြောတယ်။

ရွှေဘုံသာ

(၁၄၀၄/၇၂၂) ပုဂံတောင် ကျောက်သပိတ်နဲ့ ပလ္လင်ကို လောင်ရှည်ကျောင်း ပညာဒိပ္ပက ၁၃ ဧပြီ ၁၈၂၅ မှာ ထပ်မံ လှူဒါန်းတယ်လို့ မင်စာ ထားခဲ့ပါတယ်။

ရွှေလိပ်တက် (ပေါက်)

(၂၅၈/၁၈၁)၊ ရွှေလိပ်ဥ ၂၅၇/၁၈၀ အရှေ့ဝက်ကြီးအင်းမှာ ပြေစိုးကြီးက ဆင်းတုတော်တစ်ဆူကို ၂၉ ဇွန် ၁၆၇၇ မှာ မွမ်းမံပြင်ဆင်တယ်။

ရွှေလိပ်တူး

(၁၂၅၉/၁၈၂ က) သိုက်ဆရာတွေက အကြိမ်များစွာ ဖျက်တိုင်း ဒါယကာတစ်ဦးဦး ပေါ်လာပြီး မွမ်းမံ ပြင်ဆင်ခဲ့တယ်။ နောက်ဆုံး ၁၇ ဧပြီ ၁၇၅၉ မှာ မွမ်းမံရတဲ့ပုဂ္ဂိုလ်က ခေမာဝရသီလ မဟာထေရ် ဖြစ်ပါတယ်။

သစမ္မစေတီ

(၉၈၉/၄၁၄ ခ) သာယာဝတော့ ၉၈၈/၄၁၄ကနဲ့ကပ်လျက် တောထွက် ပိဋကစိုး မိဖုရားဆရာ သိရိဉာဏက ၁၈ ဖေဖော်ဝါရီ ၁၆၂၆ မှာ ဘုရားတစ်ဆူလုံး မွမ်းမံပြင်ဆင်ပြီး မတ်ရပ်ရုပ်ပွားတော်တစ်ဆူကို ရေးဆွဲခဲ့တယ်။

လေးမျက်နှာ

(၄၄၇/၂၇၁က) မင်းနန်သူ ၂၆ ဖေဖော်ဝါရီ ၁၃၁၇ နေ့က အနောက်မုခ်မြောက်နံရံမှာ ရေးခဲ့တဲ့ မင်စာ အပီအသ ဖတ်မရပေမဲ့ တောင်တွင်းက စစ်

mgyoe.com

mgyoe.com

လာတိုက်လို့ ပင်းယမြို့ရိုး ခံတပ်ကို ခိုင်လုံအောင်လုပ်ရကြောင်း ပါတယ်။

လောကဥဒ္ဒေသျှောင်

(၁၄၆၇/ ၇၈၀ ၂၈) ဖေဖော်ဝါရီ ၁၆၃၉ မှာ မဟာမဟိန္ဒက ဆင်းတုတော်တစ်ဆူကို မွမ်းမံတယ်။

လောကချမ်းသာ

ဝက်ကြီးအင်း ပုဂံညောင်ဦး ကားလမ်းမြောက် ပုဂံတစ်ပြည်လုံး ဘုရားဆင်းတုတွေကို (၇ စက်တင်ဘာ ၁၆၄၀)က မဟာမဟိန္ဒ မွမ်းမံပြင်ဆင်တယ်လို့ မင်စာ ရေးထားခဲ့တယ်။

လောကနာထဂူ

(၃၁၅၊ ၂၀၁) ဆူးလေကုန်း၊ ဝက်ကြီးအင်း၊ တောင်ဘီဘုန်းကြီးပဂိုးရွဲက ၄ မတ် ၁၈၄၇ မှာ တစ်ဂူလုံး မွမ်းမံပြင်ဆင်တယ်။

လိုဏ်ရှည်ဂူ

(၃၆၉၊ ၂၂၆) ဆင်းတုတော်တစ်ဆူကို ၂၇ ဩဂုတ် ၁၃၅၆ မှာ ဓမ္မရာဇက မဟာထေရ မွမ်းမံ ပြင်ဆင်တယ်။

သကြားဟစ်ဘုရား

(၂၄၉၊ ၁၇၄) က ဆင်းတုတော်တွေကို (၂၈ မတ်)၁၄၄၈ မှာ ခေမင်္ဂဝရသီလ မဟာထေရက မွမ်းမံပြင်ဆင်တယ်။ ၇ စက်တင်ဘာ ၁၆၄၀ နဲ့ ၂၉ ဇွန် ၁၆၇၇ ရက်စွဲပါ ကျောက်စာနှစ်ချပ်မှာ မဟာမဟိန္ဒနဲ့ သိဝိရိတို့က ပုဂံမှာရှိတဲ့ ဆင်းတုတော်တွေကို အသီးသီးမွမ်းမံပြင်ဆင်ကြတယ်လို့ ရေးထိုးခဲ့တယ်။

သက်တော်ရှာဘုရား

(၆၀/၄၆) ပန်းထိမ်မှူး သမီးမောင်နှံနဲ့ မင်းမြကျိုင်တို့က ၁၄ ဇန်နဝါရီ ၁၅၇၅ မှာ ထီးတင်တယ်။ မဟာမဟိန္ဒက (၇ စက်တင်ဘာ ၁၆၄၀)မှာ နံရံ ကို ထုံးဖွတ်ပြီး ဗုဒ္ဓပုံတော်တွေကို ရေးဆွဲခိုင်းတယ်။

mgyoe.com

mgyoe.com

သမုတိဘုရား

(၈၄၄/၃၈၇) အနောက်ဖွားစော ၆ ဧပြီ ၁၄၈၀ မှာ အရာတော် ရန်အောင်မင်းကြီး ဆရာအရှင်မင်္ဂလာဇောတိ သင်္ဃရာဇာ ကြီးကြပ်ပြီး အိမ် ရှေ့မင်း ကျွန်သူရဲကောင်း ဇာသင်သူကြီး၊ ပွဲဝဲသူကြီး၊ ညောင်လသာသူကြီး တွေက ဘုရားကို မွမ်းမံပြင်ဆင်တယ်။

သဗ္ဗညု

(၁၅၉၇/၉၀၆ က) မြေညီထပ် တောင်ဘက်မုခ် ရုပ်ပွားတော်အရှေ့ ဘက် (၁၈ အောက်တိုဘာ ၁၇၉၀) မင်စာမှာ နံရံကို ထုံးဖွတ်ပြီး ဘုရား ဆင်းတုတွေကို မင်းမိန့်နဲ့ ရေးဆွဲတယ်လို့ မှတ်တမ်းတင်ခဲ့တယ်။ နောက် အမည်မသိ ဒါယကာတစ်ဦးက (၁၁ ဧပြီ) ၁၇၉၁ မှာ အနောက်မုခ် ဝင် ပေါက်ကြီးမှာ ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားတော်နှစ်ဆူကို မွမ်းမံ ပြင်ဆင်တယ်။

သိမ်းမစည်း ဂူဘုရား

(၁၄၇၁/၇၈၄) ပုဂံ ကောသလအိပ်မက် တစ်ဆယ့်ခြောက်ချက် နံရံပန်းချီတွေကို အရုပ်ကားအလိုက် အင်္ဂတေကို လွတိုက်ခွာယူလို့ ဆုံးရှုံး ရတယ်။ ခွာယူနည်းကို ကြည့်ပြီး ထောမန် (TH.H. Thomann) ဖြစ်မယ်၊ ဝက်ကြီး အင်း၊ ဂူပြောက်ကြီး (၂၉၈/၁၉၇) က ခိုးယူစဥ် အသုံးပြုတဲ့ သတင်းစာ အဟောင်းပါ ရက်စွဲအရ ၁၈ မတ် ၁၈၉၉ က ဖြစ်ပွားခဲ့တဲ့ကိစ္စလို့ သတ် မှတ်နိုင်ပါတယ်။

ဂိဇ္ဈာ (ရှိရှနာ)

(၉၈၇/၄၁၃) (အခု စေတနာကြီးဘုရားလို့ ရှေးဟောင်းသုတေသန ဌာနက အမည်သစ်ပေးထားတယ်) မူလ ဟိန္ဒူနတ်ကွန်းကို လွှမ်းခြုံပြီး စေတီတည်ခဲ့ဟန်တူတယ်။ သက္ကတဘာသာ ဂိဇ္ဈာဟာ ပူရိသလိင်လို့ အဓိပ္ပာယ်ရှိတာကြောင့် သိဝနတ်ကွန်း ဖြစ်နိုင်စရာ ရှိပါတယ်။

မသိလို့ဖြစ်ဖြစ် သိရဲ့သားနဲ့ဖြစ်ဖြစ် ပုဂံကျောင်းဘုရား ဆင်းတု

mgyoe.com

mgyoe.com

နံရံဆေးရေး ပန်းချီတွေကို ဖျက်ဆီးခဲ့ကြသူ ရာထောင်မက ရှိခဲ့ပြီးပါပြီ။ သူတို့ဖျက်လို့ ပျက်ရတဲ့ ပစ္စည်းတွေဟာ ဘယ့်လောက် အဖိုးတန်တယ်လို့ သူတို့ ဂရုမစိုက်ပါ။ အများစုက အဟောင်းကိုဖယ်ပြီး အသစ်နဲ့လဲတာဟာ ဘုရား ကြည်ညိုသပ္ပာယ်စရာ ပိုဖြစ်တယ်လို့ ယုံကြည်ပြီး ဒီလိုလုပ်တာကို ရဟန်းရှင်လူအများ သိပ်ပြီး ဝမ်းမြောက်ဝမ်းသာ သာဓုအနုမောဒနာ ပြုကြပါတယ်။ သူတို့အဖို့ သာသနာ့ငါးထောင် အစွန့်ရှည်အောင် ပါဝင်ကူညီဆောင်ရွက်ခွင့်ရလို့ ကုသိုလ်အများကြီး ဖြစ်ပါတယ်။ မင်စာတွေနဲ့ မှတ်တမ်းတင်ရစ်လို့ သူတို့အမည်တချို့ကို သိရတယ်။

အဂ္ဂဉာဏ
အဂ္ဂပတိမဟာထေရ
အနန္တပတိ မယား
အနိရုဒ္ဓ
– အသင်္ခယာ မယား
ဣန္ဒပစ္စယာ
အောင်မြင်
အောင်သာ
ကောတု
– ဣစ္စာ
ကျော်စုံ
ခေမင်္ဂလဝရသီလ မဟာထေရ
ခေမာဝရသီလ မဟာထေရ
ဂင်္ဂပကြဲ
– ဂင်္ဂသူဆရာ
ဂုံကော်ဆရာ
ငှက်ပစ်တောင် မဟာထေရ
စလပ်
စံငြိမ်း

mgyoe.com

mgyoe.com

စည်သူ ၁၊ ၁၁၁၃–၁၁၆၃
စည်သူ ၂၊ ၁၁၆၅–၁၂၁၁
စတ်
စတ္တုရင်္ဂဗလ
စတ္တုရင်္ဂသူရ
– စု
စူဠထေရ
စူဠာမဏိမဟာထေရ
စောဝ်ပျိုဝ်
စွေနှစ်
– ဆွေမင်း
ဇေယျပကြဲ မယား
ဇာသင်သူကြီး
ညောင်ပင်
ညောင်သင်
– ညောင်လသာသူကြီး
ညယ်မ
ညယ်လတ်
တရုတ်ပြိတ် ၁၂၅၆–၁၂၈၇
တာတေ
– ထောမန် (TH.H. Thomann)
တောင်ငူတောင်တွင်းမင်းဆရာ
တောထွက် (သိရိဉာဏ)
ထွန်းလင်း
ဒွေး
– ဓမ္မနရ
ဓမ္မရာဇက မဟာထေရ

mgyoe.com

mgyoe.com

နန္ဒသီလ
နွတ်တလင် (Fritz Von Noetling)
ပဒုံမင်း ၁၇၂၈–၁၈၁၉
– ပရမဝဏ္ဏသိဒ္ဓိ (ပြည့်စုံ)
ပင့်သက္ကထေရ
ပညာဒိပ္ပ
ပန်းထိမ်မှူး
ပွဲဝဲသူကြီး
– ပွတ်တိုင်ကျောင်းဘုန်းကြီး
ဖိုခင်မာ (Emil Forchchammer)
ဖြူ
ပဂိုးရွဲ
ဘဝရှင်ဆရာ
– ဘုရားဂေါပက
ဘိုး
မဟာသီလထေရ
မဟိန္ဒသဃ်ရာဇ
မင်းရန်အောင်
– မင်းရဲကျော်စွာ
မင်းလှ
မယ်ချေ
မယ်မုံး
မြတ်ဆရာရှင်
– မွန်ဂို
ဝ
ဝရဇသိ
ဝိမလ

mgyoe.com

mgyoe.com

ဝိမလစာရ

– ဝံသ

သဘာဝဘေး၊ ရေကြီး၊ မီးလောင်၊ ငလျင်

သမိုင်းကော်မရှင်

သာသန

သင်တြာအိုလ်

– သိရိဉာဏ

သိုက်ဆရာ

ရှေးဟောင်းသုတေသနဌာန
(ပုဂံအနုပညာတန်ဖိုး စာတမ်းကြည့်)

အဖျက်ဆီးခံရသော ပစ္စည်းစာရင်း

အမည်	အရေအတွက်
ကျောင်း၊ ဘုန်းကြီး	၂
စေတီ	၁၄
စေတီ သင်္ကန်းပတ်	
စကြံ	၂
ဌာပနာတိုက်	၁
တံကဲ	၁
ထုံးသုတ်	၇
နံရံပန်းချီ	၁၁
ပုဂံဆင်းတု	၁၀

အမည်	အရေအတွက်
ပိဋကတိုက်	၁
ပိတာန်၊ မျက်နှာကြက်	၁၇
ပန်းတောင်း၊ သိခရ	၁
ပလ္လင်	၄
ရုပ်တု	၂၇၂
လှေကားအိမ်	၁
သိမ်	၁
အထွတ်၊ ထီး	၂

mgyoe.com

mgyoe.com

မွမ်းမံ၊ ခိုးယူခြင်း၊ စစ်ဒဏ်၊ ရေဒဏ်၊ မီးဒဏ်၊ လျှင်ဒဏ် ခံရလို့ ပုဂံခေတ် အနုပညာလက်ရာတွေရဲ့ အပျက်စာရင်း

ရက်စွဲ	အဆောက်အအုံ	တာဝန်ရှိသူ	အညွှန်း*
(၂၅ မတ် ၁၂၁၂	ငါးမျက်နှာ	ပင်းသကူထေရ	၉
(၂၅ မတ်) ၁၂၁၂	တာမဏိ	ပင့်သကူထေရ	၂၁
၁၅ ဒီ ၁၂၂၃	ဘုရစိ	သင်တြာအိုလ်	၂၀
၁၃ နို ၁၂၆၀	ပဲနံ့သာ	သခံယာ မယား	၈
(၈ ဒီ ၁၂၉၉)	စူဠာမဏိ	ရွှေကျောင်းမဟာထေရ	၁၇
(၁ ဂျူ) ၁၃၁၇	မဟာပိန္နဲ	မင်းမတ်လက်ဝဲ	၂၃က
၂ ဩ ၁၃၁၇	စူဠမဏိ	စတုရဂ်ဗလ	၁၇
(၁၉ ဂျူ) ၁၃၃၁		ရေကြီး	သန်းထွန်း ၁၉၇၅
၂၇ ဩ ၁၃၅၆	လိုဏ်ရှည်	ဓမ္မရာဇကမဟာထေရ	၃
(၂၂ စက် ၁၃၆၁)	ကရို့ချိုး	တောင်မိဖုရား	၉
၂၃ နို ၁၃၇၂		လျှင်ကြီး	သန်းထွန်း ၁၉၇၅
၂၁ နို ၁၃၇၃	တဝဠ	အနန္တပတိ မယား	၄
၄ ဧပြီ ၁၃၈၀		လျှင်	၂၀
၆ မေ ၁၃၈၀		လျှင်	သန်းထွန်း ၁၉၇၅
(၂၈ မတ် ၁၃၈၆)	အဂ္ဂတော့	အဂ္ဂပတိမဟာထေရ	၂၀
(၁၇ ဧပြီ ၁၄၀၁)	ငှက်ပစ်တောင်	သိုက်ဆရာ	၂၀
(၂၇ ဧပြီ ၁၄၀၁)	ငှက်ပစ်တောင်	ငှက်ပစ်တောင် မဟာထေရ + ၂၉	၁၉
၁၉ ဂျူ ၁၄၂၉	သက်စိုးတောင်		၈
၂ ဖေ ၁၄၃၂	တာမဏိ		၂၁
၂ ဖေ ၁၄၃၂	မြစေတီအုတ်ကျောင်း		
၂၈ မတ် ၁၄၃၄	လေးထောင်ကန်စေတီ		၁၀
၂၈ မတ် ၁၄၃၄	ဘုရားသုံးဆူ	မင်းဣဿစွာဖွားဆရာ	၁၀
၂၈ မတ် ၁၄၃၄	မင်းဝိုင်း	မင်းရဲဣဿဝ်စွာ	၀
(၃၁ အောက် ၁၄၄၂)	ငါးမျက်နှာ	သိရိဖေယျဆရာ	၂၃ခ
(၂၈ မတ်) ၁၄၄၈	သကြားဟစ်	ခေမင်္ဂဝရသီလ မဟာထေရ	၄
(၂၈ မတ်) ၁၄၄၈	စည်းခုံ	ခေမင်္ဂဝရသီလ မဟာထေရ	၄

*ရှေးဟောင်းသုတေသန မင်စာပိုင်တွဲအမှတ်

mgyoe.com

mgyoe.com

ရက်စွဲ	အဆောက်အအုံ	တာဝန်ရှိသူ	အညွန်း*
(၂၈ မတ်) ၁၄၄၈	နဘဲတော	ခေမဂံဝရသီလ	
		မဟာထေရ	၃
၂၈ မတ် ၁၄၄၈	ပုဂံဆင်းတုပျက်သမျှ	ခေမဂံဝရသီ	
		မဟာထေရ	၄
၂၆ ဇန် ၁၄၄၉	ဘုရား ၂၀၁၁/၁၃၀၇	ရွှေစင်မယ်ဆရာဓမ္မဓရ	၉
၁၃ မတ် ၁၄၄၉	ဘုရား ၂၀၁၁/၁၃၀၇	မင်ကျော်	၉
၂၂ စက် ၁၄၅၄	ဓမ္မရာဇကေ	တကာကြီးဆရာ	၂၃ခ
(၂၈ မတ်) ၁၄၅၆		၁၄၄၂ ကစတကဲ့စစ်	သန်းထွန်း ၁၉၇၅
(၂၉ ဇန် ၁၄၆၂)	တံခွန်တာယကာဘုရား	ပဋ္ဌင်းငယ်	၄
(၂၉ ဇန် ၁၄၆၂)	တံခွန်တာယကာဘုရား	စည်တသာ	၄
၁၂ ရှ ၁၄၆၉	ဝူပြောက်ကြီး		
	၁၉၈/၁၉၇ က	မောဂ္ဂလံ	၂၃
၂၆ ဖေ ၁၄၇၀	စူဠာမဏိ	သဃ်ရာဇ	
		မဟာသီလဝံသ	၁၆
၆ ဧပြီ ၁၄၈၀	သမုတိ		
	အနောက်ဖွားစော	ညီနောင်သုံး	၂၃က
၆ ဧပြီ ၁၄၈၀	သမုတိ		
	အနောက်ဖွားစော	မင်းဆရာ	၂၃က
(၁၅) မတ် ၁၄၈၅	မင်းရဲဂူ	ဓမ္မဂုတ္တဖွားစောကျောင်း	သန်းထွန်း ၁၉၇၅
၁၅ ရှ ၁၄၈၅		ငလျင်	သန်းထွန်း ၁၉၇၅
၄ ဖေ ၁၄၉၅	ထီးလိုမင်းလို	ရှင်ဆုတောင်း	
		ငလွန်တောင်သမီး	၃
၄ ဖေ ၁၄၉၅	ထီးလိုမင်းလို	ကိုးဦး	၃
(၂၄ ဖေ ၁၅၀၃)	မင်းမရဲ		
	အနောက်ဖွားစော	ဓမ္မဂုတ္တ	၂၃က
၄ စက် ၁၅၁၃	လောကဥဿျာင်	ဓမ္မဓရ	၁၈
(၄ စက် ၁၅၁၃)	လောကဥဿျာင်		၁၈
၉ အောက် ၁၅၁၅	စူဠာမဏိ	သတ္တြဆရာ	၁၇
၁၅ ဖေ ၁၉၁၇	တန်စောင်းဘုရား	မဂဂံသူ	၄
(၂၈ မတ်) ၁၅၁၇	ဥတ္တမကျော်	ရှစ်ဦး	၁၉
(၂၉ မတ်) ၁၅၂၇	ခေမာဝရ	ညာဏသာဓိ	၃

*ရှေးဟောင်းသုတေသန မင်စာပိုင်တွဲအမှတ်

mgyoe.com

ရက်စွဲ	အဆောက်အအုံ	တာဝန်ရှိသူ	အညွန်း*
၂၈ စက် ၁၅၄၄	မယ်တော်ရုပ်	စန္ဒရုံသီ၊ သာရဂန္ဓ၊ ခေမာဝရ	၂၀
၂၈ စက် ၁၅၄၄	ဘုရား ၅၅၉ နံ့ဘုရား	စန္ဒရုံသီ၊ ခေမာစာရ	၂၀
၁၄ ဧပြီ ၁၅၆၉	ရှ ၂၁၀၀/၁၃၉၅	ဣန္ဒီရာဇဂုရု အဂ္ဂရာဇပဏ္ဍိ	၄
(၁၄ ဧပြီ ၁၅၆၉)	ရှ ၂၁၀၀/၁၃၉၅	ဗုဒ္ဓဃောသ	၄
(၁၄ ဧပြီ ၁၅၆၉)	ရှ ၁၀၂	မင်းတပည့်	၄
(၁၄ ဧပြီ ၁၅၆၉)	ရှ ၁၀၂	တိက္ခပညာ	၄
(၂ စက် ၁၅၇၁)	ဂူတော်သစ် ၁၄၈၆/၇၉၉	မင်းဆွေခမည်း	၈
၂၈ ဧပြီ ၁၅၇၂		ဒါရကာမြတ်	၈
၁၄ ဇန် ၁၅၇၅	အပယ်ရတနာ ၁၂၀၂/၅၄၀	မင်းရန်အောင်	၁၈
၁၄ ဇန် ၁၅၇၅	သက်တော်ရ	ပန်းထိမ်မှူး၊ မင်းမြကြိုင်	၁၈
၈ စက် ၁၅၈၄	ရုပ်မနား ၂၀၇၀/၁၃၆၅		၄
(၁၇ ဇွန် ၁၅၈၈)	ငဖုန်းသင်ယောင်ဂူ	စကြဲ၀တေး	၁၈
၂၁ မေ ၁၅၉၃	မြင်းကပါ ဂူပြောက်ငယ်	မင်းဆရာ၊ ပွဲမင်းမောင်ဘိုး	၁၇
၁၉ ဒီ ၁၅၉၃	ရှင်ပင်ချမ်းသာရ ၁၂၀၈	ပညာဒိပ္ပ	၂၀
(၃၀ မတ်) ၁၅၉၅	မြင်းကပါ ဂူပြောက်ငယ်		၁၈
၂၉ မတ် (၁၆၀၃)	ရွှေဘုံသာ ၁၄၀၄/၇၂၂	တိသာသနတေဇော	၂၀
၉ စက် ၁၆၀၆	ထီးလိုမင်းလို		၃
၂ ဇူ ၁၆၁၁	သကြားဟစ် ၂၄၉/၁၇၄က	ရေဝန်မင်း	၄
၃ စက် ၁၆၁၁	ထီးလိုမင်းလို	ဝိနဓရ	၃
၁၁ ဇွန် ၁၆၁၃	မြင်းကပါ ဂူပြောက်ငယ်	ဖွားစောကြီး စခိမ	၁၈
၁၁ ဇွန် ၁၆၁၉	ဓမ္မရာဇက	မြတ်ဆရာရှင်	၂၃က

*ရှေးဟောင်းသုတေသန မင်စာဖိုင်တွဲအမှတ်

mgyoe.com
mgyoe.com

mgyoe.com

ရက်စွဲ	အဆောက်အအုံ	တာဝန်ရှိသူ	အညွှန်း*
၁၀ ဇွန် ၁၆၁၉	ဓမ္မရာဇက	ပွတ်တိုင်ကျောင်းဆရာ	၂၃က
(၂၀) ဩ ၁၆၂၃	ငါးမျက်နှာ		
	ဝက်ကြီးအင်း	ဂဂံသူဆရာ	၃
(၅ နို ၁၆၂၄)	ရင်မနား ၂၀၇၀/၁၃၆၅	ဝရ	၄
(၅ နို ၁၆၂၄)	ရင်မနား ၂၀၇၀/၁၃၆၅	အဂ္ဂဉာဏ	၄
(၁၉ မေ ၁၆၂၅)	ထီးလိုမင်းလို	မဟာသီလထေရ	၃
(၁၈ မေ ၁၆၂၆)	နွားပြ ၁၄၉၈/၈၁၁	သိရိဉာဏ ပိဋကစိုး	၈
(၁၈ မေ ၁၆၂၆)	တဝရူ ၁၄၉၆/၁၃၆၅	သိရိဉာဏ ပိဋကစိုး	၈
(၁၈ မေ ၁၆၂၆)	မဟာရူ	သိရိဉာဏ ပိဋကစိုး	၂၀
(၁၈ မေ ၁၆၂၆)	သဓမ္မ၊ သာဃာဝတော့	သိရိဉာဏ ပိဋကစိုး	၂၁
(၂၈ မေ ၁၆၃၉)	တဝရူ ၂၁၀၀/၁၃၉၅	ဂုံဂေါ်ဆရာ	၃
(၂၈ မေ ၁၆၃၉)	ရူ၊ အာနန္ဒာအနောက်	စောဝ်ပျို	၁၇
(၂၈ မေ ၁၆၃၉)	ထီးလိုမင်းလို	သဃံရာဇာမဟာမဟိန္ဒ	၃
(၂၈ မေ ၁၆၃၉)	ရူ ၁၄၅၀/၃၂၅	သဃံရာဇာမဟာမဟိန္ဒ	၄
(၂၈ မေ ၁၆၃၉)	လောကဥသျှောင်	သဃံရာဇာမဟာမဟိန္ဒ	၉
(၂၈ မေ ၁၆၃၉)	စေတီ၊ အာနန္ဒာတောင်	သဃံရာဇာမဟာမဟိန္ဒ	၁၇
(၂၈ မေ ၁၆၃၉)	မဟာရူ ၁၃၃၆/၆၅၉	သဃံရာဇာမဟာမဟိန္ဒ	၂၀
(၂၈ မေ ၁၆၃၉)	စိမ်းညက်အစ်မ ၁၀၈၅	သဃံရာဇာမဟာမဟိန္ဒ	၂၁
(၇ စက် ၁၆၄၀)	လောကချမ်းသာ	သဃံရာဇာမဟာမဟိန္ဒ	၄
၁၃ ဒီ ၁၆၅၈		ငလျှင်	၂၀
၄ မတ် ၁၆၅၉	အဂ္ဂတော ၁၃၄၀/၆၆၃	ဓမ္မနရ	၂၀
၅ မတ် ၁၆၅၉	ကုလားကျောင်းခံ		
	စေတီ	ဗိုက်စွဲ	၁၇
၂၉ ဇွန် ၁၆၇၇	ရွှေလိပ်တက်	မဟာသီဝလိ	၄
၂၉ ဇွန် ၁၆၇၇	သကြားဟာစ်	မဟာသီဝလိ	၄
၉ မေ ၁၇၃၃	ဥဆောက်ပန်း		၄
၂၄ မေ ၁၇၃၃	ဥဆောက်ပန်း		၄
၅ အောက် ၁၇၃၅	ဓမ္မရာဇက		သန်းထွန်း ၁၉၇၅
၅ အောက် ၁၇၃၅	ဓမ္မရာဇက	ဝတ်သိမ်းဘုန်းကြီး	၂၃က
(၁၇ ဧပြီ ၁၇၅၉)	ထီးလိုမင်းလို	ခေမာဝရသီလ	၃
၁၇ ဧပြီ ၁၇၅၉	ခေမာဝရ ၃၆၇/၂၄၄	ခေမာဝရသီလ	၄

* ရှေးဟောင်းသုတေသန မင်စာဖိုင်တွဲအမှတ်

mgyoe.com

ရက်စွဲ	အဆောက်အအုံ	တာဝန်ရှိသူ	အညွှန်း*
(၁၇ ဧပြီ ၁၇၅၉)	ရွှေလိပ်တူး		
	၂၅၉/၁၂၈က	ခေမာဝရသီလ	၃
၂၄ အောက် ၁၇၆၄	ထီးလိုမင်းလို	ကျော်စံမိသားစု	၃
၁၀ ဇန် ၁၇၇၈	ရွှေစည်းခုံ	မင်းနန္ဒမိတ်	သန်းထွန်း ၁၉၇၅
၁၇ အောက် ၁၇၇၈	စူဠာမဏိ	နန္ဒသီလ	၁၇
၆ နို ၁၇၇၈	စူဠာမဏိ	တေဇောသာရ	၁၇
၂၇ နို ၁၇၇၈	စူဠာမဏိ	မောင်ဖြူ	၁၇
၉ ဇန် ၁၇၇၉	စူဠာမဏိ	ဝိမလစာရ၊ ဝနစသိ	၁၇
(၁၁ ဧပြီ) ၁၇၈၄	ပိဋကတိုက်	ပဒုံမင်း	သန်းထွန်း ၁၉၇၅
(၁၈ အောက် ၁၇၉၀)	သဗ္ဗညု	ပဒုံမင်း	၁၃
၄ မတ် ၁၇၉၀	ဥပါလိသိမ်	ပဒုံမင်း	သန်းထွန်း ၁၉၇၅
၁၂ ဧပြီ ၁၈၁၇	မိးမလောင်ကျောင်း	ပညာဒိပ္ပ	၈
၁၃ အောက်၁၈၂၀	နွားပြေ	ပညာဒိပ္ပ	၈
(၁၃ ဧပြီ) ၁၈၂၅	ရွှေဘုံသာ	ပညာဒိပ္ပ	၈
(၁၃ ဧပြီ) ၁၈၂၅	မိုးမိုးမဲမဲ	ပညာဒိပ္ပ	၈
၄ မတ် ၁၈၄၇	လောကနာတ	ဗဂိုးရွှဲ	၉
(၁၃ ဧပြီ) ၁၈၉၁	ငှက်ပစ်တောင်	ထွန်းလင်း + ၂	သန်းထွန်း ၁၉၇၅
(၁၃ ဧပြီ) ၁၈၉၁	မင်္ဂလာစေတီ	နွတ်တလင်	လုစ် ၁၉၆၉
၁၈ မတ် ၁၈၉၉	ဝူပြောက်ကြီး၊		
	ဝက်ကြီးအင်း	ထောမန်	
၂၉ မေ ၁၉၂၈	စူဠာမဏိ	သာသန	၇
၈ ဇူ ၁၉၇၅		လျှောင်ကြီး	

* ရှေးဟောင်းသုတေသန မင်စာပိုင်တွဲအမှတ်

နိဂုံး

မည်သူ့ကိုမျှ အပြစ်တင်ရန် မရှိပါ။ ကျွန်တော်တို့တာဝန်မှာ အလုပ်ကြီးစားကာ မပျောက်ဆုံးအောင် ထိန်း (Conservation) တာရယ်၊ ဆက်ပြီး မပြိုမပျက်အောင် ကာကွယ် (Preservation) တာရယ်၊ မူရင်းပုံစံမပျက် ပြန်တည်ဆောက် (Resatoration) တာရယ် ရှေးပုဂံအတွက် ဒီသုံးခုကို ဖြစ်အောင် ဆောင်ရွက်ကြဖို့ပဲ ရှိပါတယ်။ ။

mgyoe.com

mgyoe.com

DEFACING OLD BAGAN

Who built Bagan is a very hard question to answer. But it is not so hard to trace who were responsible for its destruction. Perhaps one would put the blame one the Mongol invader at the end of the 13th century and the Shans who came to stay in Bagan when it rulers abandoned it on 22 September 1361 and subsequent Shan inroads of 1442, 1444 and 1456 or Amyui: sa: (native) thieves who opened frequently the pagoda relic chambers as mentioned in the ink inscriptions of 14 January 1575, 17 April 1759, and 2 December 1770 or foreigners who came to rob Bagan of its antiquities for some famous museums of Europe on 13 April 1891 and 18 March 1899 or natural calamities like the great fire of 1225 (P1.122a[2]), the great flood on 19 July 1331 and earth-quakes of Cansu II's reign 1165-1211. 25 November 1372, 6 May 1380, 14July 1485, 13 December 1658, 10 January 1778, 22 March 1839, 16 July 1956 and 8 July 1975 or banyan or simply old age.

Banyan (**Ficus**) with its varieties like Pyi Nyaun (**Ficus bengalensis**), Nyaung Bawdi (**Ficus religosa**), Nyaung Gyat

mgyoe.com

(Ficus obtasifolia), etc. are also dangerous agents of destruction. An eminent Sayadaw of the 17th century once put it as **Cetī Mhan: thā: Mrat Bhurā: tañ thā: koṅ: lyak ñoṅ paṅ phyak sañ** a pagoda stands fine until a banyan destorys it (Toṅphīlā, "Phyak cu nhac chay Saṁpok. **An Anthology of Myanma Literature,** II, 1992, pp.63 - 64, no 1). When a banyan grows out of a fissure in the wall or roof, it eventually enlarges the crevice so that the whole edifice is doomed to destruction. It is almost impossible to uproot it until now when the Archaeological Department in Bagan uses with success zinc silicoflouride acid or arsenic (a violent poison) to destroy it. In addition to all these natural and obvious dangers to antiquity, there are a whole lot of seemingly religious minded people who think it a great merit to replace dilapidated images with new ones bright with gold and gems, or to repaint an old shrine with variegated colours and to fix a valuable finial called Thi: on top of a stupa or sikhara which had had its own or original Athwat called varsa-sthala, rain stopper. Nowadays a group of people called "pagoda trustees" are immensely efficient to raise funds and give "new look" to ancient monuments of religion without a least regard for restoration. In fact they over repaired everything, Or they mistake repair for restoration. I find ample proof to vindicate my statement in the form of ink inscriptions (maṅ cā) of Bagan, Sale and Kinmun, collected by the Archaeology Department which began this programme of Maṅ Cā Cu on 26 May 1958. The Myanma Historical Commission also sent a team on 7 February 1962 to photograph

mgyoe.com

mgyoe.com

these ink inscriptions and their work was almost complete thought for one reson or another the photographic reproductions of these ink inscriptions are not available to scholars. Using largely the Archaeological collection, the notes left by Ū: Sobhita (Shwe Gaing Tha, Tun Hlaing) and my own notes made during my various visits to Bagan during the past forty years, I felt that I could make a fair account of how people inadvertently defaced old Bagan. It is indeed a sad story of antiquities being ruined through repair. Allow me to mention the monuments that had acquired the "new look", in alphabetical order. There are 2217 pagodas in and around Bagan under the care of the Archaeological Department and I try to give their registration number wherever possible. Absolute dates are from the ink inscriptions and dates given in parenthesis are only relative dates given by me.

AGGATE, (1340/663) Myingaba had an image that lost its head in the earthquake on 4 April 1380 and Aggapati Mahathera gave it a new head on 28 March 1386. It was destroyed by an earthquake on (13) December 1658 and Dhammanana, disciple of Mahakaccana, gave it a new look on 4 March 1659.

***

ALAY GŪ, 478/278b of the Three Pagodas in Minnanthu had a throne destroyed. It was made new by an unknown person on (28 March) 1434.

mgyoe.com

mgyoe.com

APAY RATANĀ, 1203/549 Myingaba, had its south wall in the east mandapa whitewashed and a pair of Buddhapadas were painted on (14 January 1575). In about the same time, the north wall of the east mandapa was also whitewashed and floral designs in various colours were painted. The east wall of the north Mandapa had also a whitewash for new floral designs painted twice. The west wall of the south mandapa was covered with several designs of many colours. An image in a niche on the left wall of the arch door entrance to the Garbhagriha had to be painted twice because the thieves renewed their attack after the first failure to get the treasures. The man who persisted to paint the images, etc. was Man: Ran On. He was responsible for all the new paints around the Apay Ratana during the third quarter of the 16th century.

***

Ū: CHOK PAN, (2079/1374), Taung Bi, had an image painted and a canopy hung above it on 9 May 1733. On 29 May 1733, another image was given a "new look".

***

Ū: PĀLI SIMA, 2121/1416 had its walls whitewashed and covered with new decorations by order of probably King Badon 1782-1819 at an expense of 1 viss 20 ticals of silver. New decorations were started on 4 March 1794 and completed within a year. All the new paintings and ink inscriptions were lost in the 8 July 1975 earthquake. Fortunately late U

mgyoe.com

mgyoe.com

Sobhita alias Tun Hlaing who once served the Archaeology Department as a person to conserve and copy the wall paintings of Bagan temples, found this information written on the outside of north entrance.

***

KYA CHAṄ, (1219/555), Myingaba, was made entirely new by Saṅ Tra Uil on 15 December 1223 and so it acquired a new name as the Saṅ Tra Uil Bhura:

***

KHEMĀ WARA (367/244) Wet Kyi In, was made entirely new by Mahāthera Khemavara on 17 April 1759. Since then the pagoda came to be known as the Khemāvara pagoda.

***

GŪ (? 1129/479) had an image given a new face' (myak nha toau sac) by Paṅ -sakū Thera on (25 March 1212).

***

GŪ with west entrance near the Sak Cui: Toṅ had its three images made new by an unknown donor on 19 July 1429.

***

GŪ ? Taw Dwet Gyi 1496/809 between Nwā: Pra and Mraṅ: Pra had its image made new on (18 February 1626) by Siriñāṇa Pitaka So Taw Dwet (former librarian who had deserted his wife and took refuge in the forest).

mgyoe.com

mgyoe.com

GŪ 1895/1192, Taung Bi, one of the three Gus on the west of Ṅā: Myak Nhā (1831/1129) was made new by Paṅ-Sakū Thera on (25 March 1212).

***

GU PROK KRĪ: (298/197a), Wetkyi In, had some of its Jataka paintings on the wall removed by one Th.H. Thomann and six associates who sent the loot to a museum in Germany. It seems that they pasted a page from some newspaper on the surface of the wall intended to be removed. On one of the patches marked for removal, we find a page from the **Evening Times,** Glasgow, Saturday 18 March 1899, pasted. U Nyein Maung, now 87, mentioned it in his report dated 24 June 1958. For the sake of convenience, we use the date 18 March I 899 as the day of the loot though the newspaper used would be several weeks old.

***

GOTAMA BHURĀ: (176/136) Hnget Pyit Taung Kyaung Tike, Nyaung U, had one of its images made new by U Tun Lin, U Aung Tha and Maung Htay on (13 April) 1891.

***

ṄĀ: MYAK NHĀ GŪ: (1895/1129), Taung Bi, in ruin among the three pagodas on the west of the Ṅa: Myak Nhā (1831/1129). temple, was made new by Paṅ-sakū Thera on (25 March 1212).

***

mgyoe.com

mgyoe.com

ṄĀ: MYAK NHĀ GŪ, (566/301) south of Minnanthu, had its image in a niche on the east wall of southeast porch entrance arch, was made new by Taung U Taung Dwin Min Saya on (31 October 1442), Another image of the same monument was made new by Min Gangasu's teacher, on (20) August 1623.

***

ṄHAK PAC TOṄ BHURĀ: (176/136) images were destroyed by treasure hunters and Ṅhak Pac Toṅ Mahathera raised funds to have them made new. Work on them was started on(12) February 1401 and completed on (27) April 1401. We know the name of a dozen people each of whom were assigned to make an image new. They were Nga Aung Myint, Nga Kawtu, Me Sha, O Tha Lat, Nga Sat, O Su, Cūḷāmani Mahāthera, Nga Swe Hnit, O Swe Min, Nyan Ohn" O Nyay Ma and O Nyay Lat.

***

The CŪḶĀMAṆI (748/364a) Temple had an image in the upper Garbha Griha made new by Shwe Kyaung Sangha Thera on (8 December 1299). The west wall of the north promenade on the ground floor was white washed presumably to erase the old or contemporary paintings and drew a picture of the Dhammarajaka by Catturangabala on 2 August 1317. If we could find this drawing we might be able to check what U Ba Tint the other day(23 February 1995) said that later Bagan

mgyoe.com

mgyoe.com

artists knew perspective drawing. One lay devotee (Lu Thudaw) called Nandasila had three Buddhas with their respective Bodhi trees painted on the wall of north piomenade in the Culamani temple on 17 October 1778. One disciple of Varadhamma, Ko Gyaung Tike, East Bagan, had painted on the wall of northpromenade, lower terrace, Culamani (1) the Preaching Buddha, (2) the Buddha flanked by two disciples in nameskararmdra, (3) the Buddha at rest, and (4) the pictures of white and black elephants, on 6 November 1778. On the west wall of west promenade, lower terrace, Culãmani Maung Hpyu painted (1) the Buddha in vitarkamudra, (2) the Buddha at the Jetavihara, (3) the Buddha under the shelter of Munjalinda serpend hood, and (4) three Buddhas, on 27 November 1778. Vimalacara and Varaesi had the images along the west wall of west promenade lower, terrace, made new an 24 June 1778 and had them painted on 9 January 1779. Another Vimala, Yadana Tuloot monastery, east Bagan, made new and painted a few images at the Culamani on 11 April 1779. Sasana of Forest Monastery, Culamani, together with U Tarlay and Daw Mun, Pwasaw Village made new an image of north mandapa, Culamani, at the cost of Ks 300 on 29 May 1928. Sasana alone continued making many more image new on (15 April) 1929.

***

The CETI LUM: (? Cylindrical Pagoda) ? 1502/815 on Kula Kyoṅ: (Indian Monastery), south of the Ananda temple,

mgyoe.com

mgyoe.com

had an image made new by Sangharaja Mahamahinda,Teacher of Anantasu, on (28 February 639). Probably at about the same time at the same pagoda, Princess Syan Cow Pyuiw had made new an image. She traced her genealogy to the Nyaungyan dynasty of Awa as

Trya Maṅ: Krī: + Miphurā: Cow

Maṅ:Cacsūkrī: Paṅ:ya Miphurā: Kale: Miphurā:

Syaṅ Cow Pyuiw

At the same monument which is a tower on a brick mansion, a Taungbi monk called Bago Ywe had an image made new on 5 March 1657.

***

The **CIM: ÑAK AMA** (1085/457)temple, Myingaba, had one of its images made new by Sangharaja Mahamahinda, Shwe U Min, on 28 February 1639. From that day for thirty years onward, this religious leader ardently undertook making new the Buddha images in all Bagan.

***

From the CUI: MAṄ: KRĪ: (1 145 /49 1) temple, Mangala Ceti 1439/752 and Dhammarajaka (947/412a) pagoda, Dr Fritz von Noetling took away some Jataka plaques for the Berlin Museum fur Volkarkunde on (13 April) 1891.

***

mgyoe.com